

**Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка**

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра мов і методики їх викладання

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня: «Магістр»
на тему:

**«РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ
ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ»**

Виконала:

Студентка II курсу, 63 групи
Спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Дудко Катерини

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри мов і методики їх викладання
Дженджеро Оксана Леонідівна

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ГРИ.....	6
1.1. Аналіз проблеми розвитку творчих здібностей дитини у сучасних психолого-педагогічних студіях.....	6
1.2. Особливості розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.....	11
1.3. Дидактична гра як засіб розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.....	18
Висновки до першого розділу.....	30
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ.....	32
2.1. Стан сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.....	32
2.2. Методика розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри.....	41
2.3. Аналіз отриманих результатів дослідження.....	47
Висновки до другого розділу.....	54
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. Останнім часом в Україні відбуваються комплексні реформи всієї національної системи освіти, що призвели до глибокої трансформації сектору дошкільної освіти. Основною метою є виховання нового покоління, яке часто називають «Альфа-поколінням», що характеризується креативністю, інноваційністю та схильністю до нестандартного прийняття рішень. Як наслідок, значення мистецтва в сучасному суспільстві різко зросло, посівши особливе місце серед різних естетичних цінностей, які формують життя людей. Мистецтво слугує важливим показником культурного прогресу суспільства та індивідуального розвитку.

У сучасному контексті мистецтво відіграє ключову роль у формуванні художнього досвіду, особистих оцінок, естетичних суджень, емоційних і духовних реакцій. Воно виступає провідною силою, що спрямовує особистість до самовдосконалення та розвитку творчих здібностей. Це підкреслює невід'ємну роль творчості в постійному процесі виховання покоління, яке відзначається винахідливістю та готовністю до нетрадиційних підходів.

Необхідність виховання творчої особистості, здатної генерувати свіжі ідеї та приймати сміливі рішення в нестандартних обставинах, перетворилася на суспільний запит і нагальну вимогу сучасного національного поступу. Ця необхідність підкреслюється законодавчими заходами, зокрема відображена в оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти 2021. Визнаючи, що дошкільний вік є критично важливим етапом для формування фундаментальних аспектів розвитку дитини, зокрема художньо-естетичного, ця законодавча база підкреслює важливість виховання творчого мислення з ранніх етапів навчання [39].

Упровадження в практику ігрових методик безпосередньо пов'язане з низкою загальних соціокультурних процесів, спрямованих на пошук нових форм соціальної організованості та культури взаємин між педагогом та

вихованцями. Необхідність розвитку творчих здібностей та творчого мислення у дидактичному процесі диктується необхідністю підвищення пізнавальної активності дошкільників, стимулювання їхнього інтересу до занять, матеріалів, що вивчаються, та навколишнього середовища в цілому.

Про навчальні можливості ігор відомо давно. Багато видатних педагогів справедливо звертали увагу на результативність застосування ігор у процесі навчання та виховання. Проблема застосування дидактичних ігор у освітньому процесі широко висвітлюється у вітчизняній та зарубіжній методичній літературі.

Основні положення особистісно-орієнтованого, діяльнісного підходів до розвитку особистості дітей дошкільного віку в освітньому процесі розглядали В. Богословський, В. Крутецький, В. Сухомлинський, І. Бех, Г. Костюк та ін.

Проблемі становлення та розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами гри приділяли увагу Г. Беленька, А. Богущ, А. Бруссер, Т. Донська, О. Задорожній, Т. Поніманська, С. Довбня та інші вчені.

Запит українського суспільства на виховання нового творчого покоління, осучаснення теоретично обґрунтованої системи з умов формування творчих здібностей вихованців закладів дошкільної освіти і недостатня розробленість методики цілеспрямованого використання дидактичних ігор з метою розвитку старших дошкільників спонукали нас обрати тему магістерського дослідження – **«Розвиток творчих здібностей старших дошкільників засобами дидактичної гри»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально апробувати методику розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

1. Провести аналіз проблеми розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку у сучасних психолого-педагогічних студіях.

2. Дослідити психолого-педагогічні особливості розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку та схарактеризувати дидактичну гру як засіб їхнього розвитку.

3. Визначити стан розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.

4. Розробити, обґрунтувати та апробувати методику розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри із подальшим визначенням результатів її ефективності.

Об'єкт дослідження: освітній процес у закладах дошкільної освіти.

Предмет дослідження: методика розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри.

Методи дослідження обрані з урахуванням поставленої мети і завдань дослідження, його об'єкта та предмета. У магістерському дослідженні були використані такі методи:

теоретичні: формально-логічні методи та прийоми обробки інформації (аналіз наукової літератури з педагогіки, психології, методики дошкільної освіти; синтез, порівняння, індукція, дедукція, аналогія при розгляді ключових понять з теми дослідження);

емпіричні: спостереження, анкетування, опитування, ранжування, бесіда, педагогічний експеримент.

Експериментальна база дослідження – Заклад дошкільної освіти №22 міста Чернігова. В експериментальному дослідженні брали участь 30 дітей старшого дошкільного віку, які навчаються в старших групах «Сонечко» та «Теремок». Період проведення дослідження: березень – травень 2023 р.

Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані у науково-дослідній роботі під час проведення подальших досліджень особливостей розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку у процесі дидактичної гри; в роботі закладів дошкільної освіти, центрах розвитку дитини.

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, що містять шість підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг кваліфікаційної роботи складає – 84 сторінки, з яких основний зміст – 57 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ГРИ

1.1. Аналіз проблеми розвитку творчих здібностей дитини в сучасних психолого-педагогічних студіях

Розвиток творчих здібностей дітей впродовж століть залишається однією з центральних проблем педагогічної науки. Сучасний розгляд цього питання нерозривно пов'язаний із з'ясуванням сутності таких психолого-педагогічних понять, як «творчість», «творчі здібності», «творча особистість».

У сучасній науковій літературі педагоги визначають поняття «творчі здібності», звертаючись до таких категорій, як художня діяльність, вміння малювати, складати музичні твори, поетичний талант. Однак такий підхід не дає комплексного розуміння цього поняття. Навпаки, в літературі, що досліджує феномен творчості – наукову категорію, яка вивчається з міждисциплінарних перспектив у психології, педагогіці та психотерапії, – визначення чітко артикульоване. На відміну від визначення художньо обдарованих людей, креативність вузько визначається як акт створення чогось нового [50].

Зважаючи на складний характер поняття креативності, наразі існують різні теоретичні підходи до визначення сутності цього феномену. Зокрема, на думку О. Половіної, співавторки останньої редакції Державного стандарту дошкільної освіти 2021 року, «креативність» містить у собі особистісний елемент. Отже, визначення цієї категорії насамперед стосується діяльності людини. У цьому загальноприйнятому контексті творчість слугує умовним терміном для позначення когнітивного процесу, що виявляється в репрезентації, відтворенні або комбінуванні даних індивідуальної свідомості в нових формах у сферах абстрактного мислення, художнього вираження та практичної діяльності [35, с. 4; 39].

У таблиці 1.1 представлено різні теоретичні та концептуальні підходи до визначення поняття «креативність», запропоновані як вітчизняними, так і зарубіжними вченими.

Таблиця 1.1

Наукові підходи до визначення сутності поняття «творчість»

Науковець	Визначення
Є. Цикунова	Творчість – це завжди творення, тобто побудова нового та оригінального; нестандартне бачення в звичайному нових можливостей його функціонування або включення його як частину в нову систему.
Н. Руденко, Л. Баландюк	Творчість є психологічно складним процесом, у центрі якого покладено уяву; навколо неї задіяні інші психічні процеси: увага, пам'ять, мислення, які виявляються в тих знаннях, що є в людини. Уява доповнюється здібностями та вміннями, процес творчості може відбуватися лише за умови відповідного емоційного тла.
І. Іванова, М. Чорей	Творчість являє собою розумову й практичну діяльність, результатом якої полягає у створенні оригінальних, неповторних цінностей, виявленні нових фактів, властивостей, закономірностей, а також методів дослідження та/або перетворення матеріального світу або духовної культури.
Словник мистецьких термінів (Г. Сотська, Т. Шмельова)	Творчість є продуктивною людською діяльністю, що спрямована на створення якісно нових матеріальних та духовних цінностей суспільного значення.
О. Паршакова	Творчість – це високий ступінь виявлення майстерності в будь-якій сфері діяльності, що передбачає створення нового та оригінального.

Джерело: складено на основі [53, с. 49; 41, с. 198; 20, с. 68; 47, с. 16; 45, с. 24].

Узагальнюючи представлені наукові підходи до розуміння сутності творчості, можна зробити висновок, що творчість виступає ключовою категорією в процесі розвитку особистості дитини. Вона передбачає діяльність людини, керовану уявою та фантазією, спрямовану на створення якісно нових, раніше невідомих духовних або матеріальних цінностей.

Розвиток креативності дитини ґрунтується на культивуванні її творчих здібностей.

Згідно з визначенням, наведеним у Психологічному словнику за редакцією О. Петровського та М. Ярошевського, «творчі здібності» – це індивідуальні особистісні якості людини, які відіграють вирішальну роль у визначенні успішності виконання нею різних видів творчої діяльності [40, с. 359].

За Г. Ярошевським, творчі здібності передбачають генерування нових елементів, що охоплюють зміни у свідомості та поведінці індивіда, а також створення продуктів, якими він може поділитися з іншими [40, с. 360].

Українська дослідниця Н. Данько стверджує, що «творчі здібності» є складним психологічним феноменом, який корениться у вроджених якостях кожного індивіда. Науковець підкреслює, що творчі здібності не виникають спонтанно і не є заздалегідь наявним набором «готових активів». Натомість пропонується, щоб люди активно розвивали свої нахили та здібності для досягнення результатів і відкриття нових можливостей у творчій діяльності [15, с. 1].

Творчі здібності охоплюють адаптивність людського сприйняття до об'єктів, здатність знаходити нові та унікальні застосування для знайомих предметів, а також уміння формулювати нові виклики у знайомому середовищі. На думку Т. Поніманської, ця ментальна гнучкість у творчому самовираженні тісно пов'язана з широтою кругозору, прагненням досліджувати нові сфери та схильністю людини до самопізнання і самоосвіти [37, с. 109-110]. Обсяг знань і досвіду, безпосередньо набутих індивідом, є єдиною детермінантою, що впливає на його творчі здібності, креативність, соціальне становище і загальний прояв креативності.

В. Моляко та О. Музика стверджують, що творчі здібності особистості являють собою синтез притаманних їй якостей і рис характеру. Ці якості та риси визначають ступінь їх відповідності вимогам конкретної форми навчально-творчої діяльності, що в кінцевому підсумку впливає на рівень ефективності в цій діяльності [26, с. 122].

У світлі наведених раніше визначень поняття, що розглядається, можна зробити висновок, що «творчі здібності» – це індивідуальні та особистісні якості людини, які дають їй змогу створювати щось нове, якісне, те, чого раніше не існувало.

Дитинство є найважливішим і найсприятливішим періодом для розвитку творчих здібностей. Ключовим фактором у розвитку та вираженні цих здібностей є психологічні особливості дітей.

Людина, обдарована творчими здібностями, яка постійно займається їх вдосконаленням і розвитком, уособлює собою креативну особистість. Такі люди постійно прагнуть розширити свої уявлення про навколишню дійсність, мають бажання розширити свої знання не лише у своїй основній сфері, але й у суміжних галузях.

Видатний вчений Л. Виготський у своїх дослідженнях підкреслював, що творча особистість володіє добре розвиненою творчою (або продуктивною) уявою. Це означає, що дійсність свідомо конструюється людиною і піддається творчому перетворенню завдяки її вольовим зусиллям. Ця форма уяви слугує основою літературної, музичної, дизайнерської, наукової діяльності, продукуючи результати у вигляді як матеріальних, так і ідеальних образів [6, с. 15]. Продуктивна уява породжує образи, які не існують в даний момент, досягається шляхом виділення і поєднання властивостей і елементів в єдине ціле, проявляючись в таких формах, як казки, фантастичні оповідання, наукові концепції, а також релігійні та містичні образи.

Важливо підкреслити, що поняття творчої уяви досліджувалося багатьма вченими в психологічній літературі, серед яких О. Д'яченко, І. Сеченов, Б. Теплов та ін. На думку І. Беха, термін «творча уява» охоплює створення нових образів у контексті творчої діяльності. Ця діяльність призводить до виробництва оригінальних і цінних продуктів [3, с. 46]. І. Бех також зазначає, що творча уява спирається на трансформацію та об'єднання існуючих ідей, вражень і знань.

Зарубіжні дослідники, такі як Дж. Гауен та Дж. Гілфорд, намагалися встановити критерії креативності або розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. Вони виділили такі критерії [13, с. 72]:

- 1) оригінальність, що означає здатність генерувати нестандартні відповіді та віддалені асоціації;
- 2) семантична гнучкість, що передбачає виділення функції об'єкта та пропонування нових застосувань;
- 3) образна адаптивна гнучкість, що означає здатність змінювати форму стимулу для сприйняття нових властивостей і потенційних застосувань;
- 4) семантична спонтанна гнучкість, що означає здатність генерувати різноманітні ідеї в нерегламентованих ситуаціях.

Важливо підкреслити, що творчі здібності, залежно від сфери діяльності, прийнято поділяти на два типи:

- загальні здібності, які проявляються в різних видах діяльності дитини;
- спеціальні здібності, які пов'язані з конкретними формами творчої діяльності дитини (наприклад, музичні, художні, хореографічні, літературні, образотворчі тощо) і сприяють досягненню успіху в цих конкретних творчих сферах. У кожному випадку спеціальні здібності ґрунтуються на певних задатках і вимагають розвитку певного набору особистісних якостей у дитини. Ці якості формуються і розвиваються через залучення до певного виду діяльності [9, с. 97].

Творчі здібності охоплюють безліч різних якостей у дітей дошкільного віку, в тому числі здатність:

- сприймати те, що інші можуть не помітити (наприклад, спостерігати ціле, перш ніж зосередитися на деталях)
- генерувати безліч різноманітних та оригінальних ідей за короткий проміжок часу;
- легко встановлювати зв'язки між віддаленими поняттями;
- демонструвати бажання здобувати нові знання;

- застосовувати навички, набуті при розв'язанні однієї проблеми, у зовсім іншому контексті;
- цілеспрямовано організовувати умови, які найяскравіше розкривають приховану сутність об'єкта;
- пропонувати альтернативні варіанти розв'язання проблем, а не обирати із заздалегідь визначених варіантів;
- концептуально досягнути закономірності розвитку об'єкта через образне розуміння до отримання чіткої та ясної концепції об'єкта [54, с. 197].

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях сформувалося чимало наукових поглядів на осмислення сутності понять «творчість» і «творчі здібності». Ці погляди тісно пов'язані між собою, становлячи як єдине ціле, так і окремі складові.

Розглянувши деякі наукові підходи, ми дійшли висновку, що творчість є ключовою категорією у розвитку особистості дитини. Вона являє собою діяльність людини, засновану на уяві та фантазії, спрямовану на створення якісно нових, раніше невідомих духовних або матеріальних цінностей. Невід'ємним і похідним аспектом творчості є наявність творчих здібностей, що являють собою сукупність індивідуальних і особистісних якостей, які забезпечують генерування нових ідей і створення чогось нового, оригінального, раніше не існуючого.

1.2. Особливості розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку

Дослідженнями розвитку творчого потенціалу дітей дошкільного віку займаються сучасні психологи та педагоги різних галузей, зокрема у сфері дошкільної освіти та художньо-естетичного розвитку. Цей динамічний процес започатковується в ранньому дитинстві та зазнає активного розвитку в старшому дошкільному віці, що збігається з настанням фази підвищеної образності дитини. Проте деякі дослідники, такі як В. Деленко, А. Микуліна,

І. Паласевич, В. Суржанська та інші, вказують на виняток з цієї хронології розвитку. Зокрема, вони зазначають, що художньо-творчі, або образотворчі, здібності дошкільників закладаються з раннього дошкільного віку [15; 24, с. 28; 31, с. 36; 48, с. 61; 57, с. 138]. З огляду на те, що наше магістерське дослідження присвячене формуванню образотворчих здібностей та творчого потенціалу у дітей старшого дошкільного віку, доречно проаналізувати нюанси розвитку цих здібностей у дітей саме цієї вікової групи.

Аналіз сучасної педагогічної та методичної літератури свідчить про те, що багато дітей старшого дошкільного віку виявляють здібності до образотворчої діяльності. Ці здібності проявляються у яскравій уяві, образному та асоціативному мисленні, зоровій пам'яті про навколишній світ, фантазії, добре скоординованих рухах рук.

Важливо підкреслити, що окремі аспекти розвитку творчого потенціалу дітей старшого дошкільного віку, зокрема в образотворчому мистецтві, окреслені в різних програмах дошкільної освіти. Це, зокрема, програма для дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» (2017 р.) [37], комплексна освітня програма «Дитина в дошкільні роки» (2016 р.) [16], освітня програма «Дитина» (2020 р.) [17], програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» [5], освітня програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (2019 р.) [1] та ін.

Зокрема, у комплексній освітній програмі «Дитина в дошкільні роки» (2016 р.) зазначено, що на четвертому році життя розвиток творчих здібностей у дітей відбувається шляхом виховання більш стійкого інтересу до образотворчого мистецтва. Це досягається завдяки тому, що відбувається всебічне вдосконалення психологічних процесів, що супроводжується вдосконаленням естетичних почуттів, зокрема відчуттям прекрасного в навколишній дійсності та вихованням естетичного смаку [16]. Як описує автор програми К. Крутій, у старшому дошкільному віці діти займаються ретельним обстеженням предметів за допомогою зору і дотику, що сприяє глибшому розумінню форми і величини. Крім того, дошкільник прагне передати

характерні ознаки зображуваних предметів у процесі зображення, що потребує постійного вдосконалення формотворчих рухів, їх диференціації та уточнення [16, с. 134].

В освітній програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (2019 р.) наголошується, що творчий потенціал і загальний естетичний світогляд дитини старшого дошкільного віку формується під впливом її сенсорно-перцептивного досвіду. Цей процес розвитку характеризується пробудженням чуттєвого та емоційного сприйняття навколишньої дійсності, що сприяє формуванню багатогранної особистості дитини [1]. Ця багатогранність проявляється у здатності дитини до активного дослідження, осмислення та оцінювання краси в природі, предметах, деталях і творах мистецтва різних жанрів.

Передбачається, що дитина в старшому дошкільному віці поступово починає розуміти образотворчі ефекти, яких можна досягти за допомогою спеціальних інструментів, таких як олівці, пензлі, а також нетрадиційних матеріалів, таких як губки для миття посуду, виделки, штампи, березове листя та інші.

У старшому дошкільному віці у дитини формуються такі ціннісні орієнтації, як:

- 1) Усвідомлення значення кольору, композиції, форми та об'єму у створенні різноманітних зображень.
- 2) Активне оволодіння навичками різних видів образотворчої діяльності, таких як малювання, ліплення, конструювання, аплікація, перетворення готових форм.

Як зазначають Н. Гавриш та О. Половіна, старший дошкільний вік є етапом, коли у дітей розвиваються операційні та технічні аспекти образотворчого уявлення [10, с. 103-104; 33, с. 4].

На думку вітчизняних педагогинь Н. Голоти та Г. Сухорукової, визначальними рисами у формуванні творчого потенціалу дитини старшого

дошкільного віку є притаманна їй поліхудожність, емоційна глибина, чуттєва сприйнятливність [49, с. 189-190].

I. Єнова виокремлює характерні аспекти розвитку творчих здібностей у дітей 5-6 років, серед яких:

1) залучення дитини до діяльності, яка передбачає імітаційні, моторно-маніпулятивні, пошукові та дослідницькі зусилля з осмислення світу;

2) жвавий інтерес до використання наочних матеріалів, у тому числі нетрадиційних, у своїй діяльності;

3) захоплення створенням образів, що репрезентують навколишню дійсність [50, с. 236].

Авторка підкреслює, що таке поєднання специфічних особливостей створює сприятливий ґрунт для дитячої імпровізації, фантазії та самовираження у сфері образотворчого мистецтва [50, с. 236-237].

Аналіз освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» (2020 р.) [17] та методичних рекомендацій до неї [23] свідчить, що розвиток уваги та мислення у дітей старшого дошкільного віку передбачає активізацію можливостей залучення їх до мистецтва. Це передбачає оволодіння різними способами художньої діяльності, такими як зосередження, милування, «слухання твору мистецтва», оживлення, споглядання, одухотворення, імпровізація тощо. Дошкільник 5-6 років демонструє здатність осмислювати, емоційно сприймати та елементарно розуміти зміст художнього твору. Крім того, він може співвідносити художні образи з відповідними реальними явищами та предметами, поступово осягаючи образну сутність власної образотворчої діяльності [26, с. 150-156].

На думку української дослідниці О. Рудницької, дитина в старшому дошкільному віці набуває фундаментального мотиваційно-ціннісного досвіду художньої творчості, переймаючи ставлення дорослих (наприклад, батьків чи вихователів) до художньої діяльності, часто імітуючи їхню поведінку [42, с. 201].

Процеси набуття конкретних знань, формування образу «Я», розвиток репродуктивної та творчої уяви сприяють розвитку здатності дитини старшого дошкільного віку «занурюватися» в роль художника. Ця здатність дозволяє дитині ідентифікувати себе з художником і згодом більш самостійно, вмотивовано та відповідально займатися різними видами образотворчої діяльності, такими як малювання, ліплення, декоративні роботи.

Л. Шульга підкреслює, що завдяки використанню різноманітних матеріалів дошкільнята поступово переходять від маніпулятивних та імітаційних дій до самостійної образотворчої та ігрової діяльності. Вони можуть активно вносити свої ідеї у спільну художню діяльність [52, с. 48-49].

У сучасній дошкільній педагогіці старший дошкільний вік часто називають «процесуальним» періодом [8, с. 150]. Таке позначення, ймовірно, пов'язане з тим, що дошкільнята починають осмислювати етапи процесу створення образу, які включають в себе:

- 1) зародження задуму;
- 2) актуалізація задуму;
- 3) зусилля дитини, спрямовані на посилення виразності образу.

Дитина переходить від зображення цілого об'єкта до зосередження на його окремих елементах і частинах. Наприклад, замість того, щоб зобразити зайчика цілком, дитина починає детально опрацьовувати його одяг, показуючи такі деталі, як гудзики на сорочці, малюючи на ній візерунки тощо.

У дитини старшого дошкільного віку добре розвинена координація рухів, що дає змогу зображати впізнавані предмети та фігури з виразними ознаками. Крім того, спостерігається еволюція в зображенні дитиною конкретних предметів, таких як людина (перехід від «головоногої» істоти до зображення тулуба та кінцівок, обличчя без дотримання пропорцій), дерево (відхід від зображення гілок під кутом 90°), будинок (перехід від базового квадрата та трикутника до деталізації конкретних елементів, таких як димар, вікна, ганок тощо).

У старшому дошкільному віці у дитини розвивається здатність створювати образи у більш передбачуваний спосіб, а її уявлення стають все більш усвідомленими та стійкими. Взаємозв'язок між сприйняттям, уявленням і творчістю проявляється вже на початкових етапах становлення візуальної діяльності як образотворчої [55, с. 158].

Дитина 5-6 років набуває більших творчих здібностей у формулюванні «робочого» задуму та його художньо-образному вираженні. Як зазначає Н. Толкова, «робочий» задум дошкільника динамічний, він може розвиватися і змінюватися в процесі творчості, проте його фундаментальна сутність зберігається в кінцевому продукті [50, с. 236]. З накопиченням пізнавального досвіду та появою мотиваційно-ціннісного ставлення діти старшого дошкільного віку свідомо шукають способи створення більш точних і вичерпних образів. Більше того, укорінюється своєрідний «рентгенівський» (сюрреалістичний) стиль образотворення [49], що відображає глибокий інтерес дошкільнят до деталей, внутрішнього життя конкретних предметів чи об'єктів, їхньої сутності, які стають первинними характеристиками створюваного образу.

Л. Шульга підкреслює, що завдяки різноманітним поясненням, систематичним вправам і мотивації у 5-6-річної дитини поступово формується вміння застосовувати знання про мистецтво у власній образотворчій діяльності [52, с. 54]. Отже, дитина в старшому дошкільному віці демонструє здатність

- 1) здійснювати самостійну пошуково-дослідницьку діяльність;
- 2) імпровізувати з різними матеріалами та інструментами
- 3) експериментувати з кольором, лініями та формами;
- 4) робити особисті «відкриття»;
- 5) робити свідомий вибір як у запропонованих, так і в спонтанних ситуаціях;
- 6) давати нестандартні відповіді на запитання про зображений об'єкт;
- 7) створювати зображення на основі власних ідей або творчих завдань;

8) проявляти фантазію тощо.

За даними вітчизняної дослідниці А. Микуліної, у п'ятирічних дошкільників відбувається значне засвоєння знань та розвиток умінь і навичок, зокрема творчих здібностей та мовлення. Такий прогрес пояснюється активним залученням дітей старшого дошкільного віку до занять у групах інтегрованої дошкільної освіти (ІДО), що впливає на їхнє бажання здобувати нові знання та вміння, а також на розвиток уяви, сприйняття, спостережливості [24, с. 28-30]. Авторка підкреслює, що дошкільнята усвідомлюють мету візуального спостереження, що дозволяє їм виділяти ключові елементи в досліджуваному об'єкті та спостерігати за ним протягом нетривалого часу. Згодом діти можуть зобразити спостережуваний об'єкт на папері. Крім того, на заняттях з художньо-естетичного розвитку у більшості дошкільнят формуються цілісні образи моделей, проте все ще необхідна послідовна допомога і керівництво з боку дорослих (вихователів, батьків) [24, с. 31].

Т. Поніманська підкреслює, що зростання обсягу уваги у віці 5 років впливає на розвиток творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку. Цей розвиток дозволяє дітям у цьому віці точніше розрізняти форму і колір, запам'ятовувати насамперед ті предмети і явища, які безпосередньо захопили їх інтерес і викликали специфічні емоційні реакції (радість, здивування, смуток тощо) [36, с. 269-270].

За даними вітчизняних дослідників у галузі психології та дошкільної педагогіки, зокрема Т. Базилевської, Т. Грищенко, І. Паласевич, І. Скоморовської, В. Суржанської, Л. Шульги та ін., найпростіші форми міркувань дитини про спостережувані явища виникають у старшому дошкільному віці [2; 13; 31; 44; 48; 52]. Водночас первинним визначальним аспектом у сприйнятті дошкільником об'єкта є його форма, що допомагає йому виокремлювати та диференціювати один об'єкт з-поміж інших. На думку І. Скоморовської, помилки у відтворенні форми можуть бути пов'язані не лише з неправильними уявленнями дитини чи відсутністю у неї специфічних

навичок образотворчої діяльності, а й з невмінням аналітично точно сприймати об'єкти навколишньої дійсності [44, с. 105].

Варто підкреслити, що особливістю розвитку творчого потенціалу дітей старшого дошкільного віку є їхня здатність використовувати наявний досвід для ілюстрування нескладних сюжетних ситуацій. Так, старші дошкільники можуть створювати нескладні сюжетні малюнки як за інструкцією педагога, так і спонтанно. Наприклад, вони можуть зобразити відпочинок своєї сім'ї на морі, прогулянку в парку з бабусею або візит до кафе.

Таким чином, дозрівання творчого потенціалу у дітей старшого дошкільного віку має свої особливості, що характеризуються значним розвитком образотворчих здібностей (формування у дітей здатності зображати конкретні об'єкти та/або предмети) та творчої уяви (поява більш глибоких задумів у малюнках та їх подальша творча реалізація). На етапі старшого дошкільного віку діти поступово набувають здатності генерувати ширший спектр творчих ідей та розвивають навички використання нетрадиційних матеріалів для їх вираження. Проте подальший розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку в цей період значною мірою залежить від специфічних педагогічних впливів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу особистості дитини.

1.3. Дидактична гра як засіб розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку

Перші роки дитинства мають вирішальний вплив на подальший розвиток особистості. У сучасному розумінні дитинство визнається фазою «народження особистості», що знаменує собою початкове розкриття творчих здібностей дитини та становлення фундаментальних аспектів індивідуальності. Важливим для розвитку дитини є залучення до ігрової діяльності та оволодіння нею.

У сучасній дошкільній педагогіці загальноновизнано, що гра є основним видом діяльності дитини дошкільного віку. Заміна гри альтернативними видами діяльності зменшує багатство особистості дошкільника, гальмує розвиток його уяви, обмежує спілкування дитини з однолітками та дорослими, звужує емоційну сферу дитини. У процесі ігрової діяльності розгортаються такі ключові аспекти:

- Формування всіх граней особистості дитини, суттєві зрушення в її психіці та підготовка до переходу на новий, вищий щабель розвитку.
- Пізнавальне освоєння дошкільнятами навколишньої дійсності, що охоплює вивчення кольорів, форм, властивостей матеріалів, рослин, тварин тощо.
- Занурення дитини у світ дорослих.
- Засвоєння дитиною духовних цінностей.
- Засвоєння дошкільником попереднього соціального досвіду.
- Початкові уроки колективного мислення.

І навпаки, вивчення значення ігрової діяльності у розвитку дітей дошкільного віку було предметом міждисциплінарних досліджень багатьох науковців у галузі педагогіки (І. Бех, А. Макаренко, Т. Макеєва, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська, В. Сухомлинський, С. Якобсон та ін.), психології (А. Арушанова, В. Бутенко, О. Кононко), дошкільної педагогіки (Л. Артемова, С. Довбня, П. Лесгафт), а також медицини, соціології та філософії протягом багатьох століть. Незважаючи на велику кількість досліджень, єдиного наукового підходу до визначення цієї категорії досі немає.

У «Тематичному словнику з психології та педагогіки» за редакцією Є. Коваль термін «ігрова діяльність дитини» визначається як форма непродуктивної активності, де акцент робиться не на результатах, а на внутрішньому процесі [16, с. 64].

В Українському педагогічному словнику С. Гончаренка поняття «ігрова діяльність дитини» характеризується як особлива форма активності дитини. У

цій діяльності дитина відтворює дії та взаємодії, що спостерігаються у дорослих, досліджує предмети та їхні функції, осягає соціальну дійсність свого оточення на рівні, що відповідає її знанням, умінням і навичкам [32, с. 79].

В Україні важливість ігрової діяльності в житті дитини підкреслюється у змісті Державного стандарту дошкільної освіти (2021 р.). Зокрема, в освітній галузі «Гра дитини» гра характеризується як інструмент структурування активності дитини, сприяння її різнобічному розвитку в соціальній, комунікативній, мовленнєвій, пізнавальній, художньо-естетичній та фізичній сферах розвитку і виховання дітей [27].

Основоположник теорії дитячої гри, видатний психолог Л. Виготський, розглядав гру як природну практику, що спонтанно розвивається і сприяє поступовому розвитку розумових дій. Він виділяв функціональну прогресію ігрових дій, починаючи з тих, що розігруються з реальними іграшками та предметами-замінниками, потім переходять до мовлення і, нарешті, завершуються розумовими діями [8, с. 183-184]. Виготський підкреслював, що гра спонукає до змін у потребах і свідомості. Він також припустив, що сутність гри полягає в образній та ілюзорній реалізації нереалізованих бажань, зміст яких нерозривно пов'язаний зі світом дорослих [8, с. 185].

За І. Бехом, термін «ігрова діяльність» охоплює основні елементи суспільних відносин, слугуючи засобом розв'язання наявних суперечностей і підготовки дитини до участі в інших видах діяльності. Гра являє собою реалізацію прагнення дитини до наслідування поведінки дорослих [34, с. 48-50]. З точки зору Ельконіна, лише в ігровій діяльності повністю актуалізується здатність дитини до моделювання людських стосунків. Це включає в себе соціалізацію індивіда в різних ігрових ролях, а також формування важливих особистісних аспектів для майбутніх учасників соціуму. Зокрема, у дошкільнят з'являються нові мотиви, встановлюються ієрархічні відносини, конструюються механізми регуляції власних реакцій, засвоюються етичні норми та моральні засади, яких дотримуються дорослі в їхньому оточенні.

У своїй науковій праці К. Ушинський підкреслював, що ігрова діяльність виступає могутнім виховним засобом, споконвічно створеним людством, слугуючи справжнім вираженням корінних потреб людської природи [24, с. 107].

Гра є одним з видів діяльності, який дорослі використовують для навчання та виховання дітей.

Отже, численні наукові дослідження в галузі психології та педагогіки підкреслюють особливе значення гри у формуванні особистості дитини (Л. Виготський, О. Запорожець та ін.). Визнана природною формою навчання дітей (П. Лесгафт, Є. Славінецький, Р. Штайнер та ін.), гра відіграє ключову роль у формуванні аспектів психіки, що мають вирішальне значення для успішності дошкільника в навчанні, соціалізації та встановленні міжособистісних стосунків з іншими людьми [7; 8; 34].

Т. Поніманська підкреслює ключову роль гри у здійсненні значних інтелектуальних перетворень, що слугують наріжним каменем розвитку особистості [24, с. 176].

Ігрова діяльність має низку психологічних, організаційних та методичних переваг:

- 1) імітує різноманітні види соціальної діяльності;
- 2) допомагає старшим дошкільникам орієнтуватися в різних життєвих ситуаціях;
- 3) сприяє розширенню сфери соціальної взаємодії дитини;
- 4) слугує ефективним засобом поглиблення знань, умінь і навичок дитини;
- 5) сприяє співпраці та налагодженню соціального діалогу старших дошкільників з однолітками і дорослими [1, с. 85].

Розглядаючи ігрову діяльність з точки зору її широкого застосування, важливо підкреслити, що гра слугує ефективним засобом виховання творчих здібностей та ініціативності у дітей старшого дошкільного віку, дозволяючи їм задовольнити притаманну їм потребу впливати на навколишній світ.

Рисунок 1.1 ілюструє комплексну класифікацію типів ігрової діяльності.

Рис. 1.1. Класифікація ігор дітей старшого дошкільного віку

Джерело: сформовано на основі [2, с. 10].

Розглядаючи особливості ігрової діяльності, Н. Клочко виокремлює такі етапи ігрової взаємодії:

- 1) ознайомлення з об'єктом через гру (маніпулятивні дії під час обстеження предметів з подальшим виконанням орієнтовних дій);
- 2) рефлексивна гра (розкриття конкретних властивостей предмета, досягнення певного результату за допомогою предмета);
- 3) образна гра (дії дитини моделюють у символічній формі використання предмета за призначенням);
- 4) сюжетно-рольова гра (дитина перевтілюється в образи предметів, тварин або героїв);
- 5) сюжетно-рольова та режисерська гра [15, с. 58].

Гра – це самостійна діяльність, яка сприяє розвитку комунікативних навичок і здатності розуміти емоції та стани інших людей, розвиває емпатію. У контексті ігрової діяльності дошкільнята вступають у соціальну взаємодію, об'єднані спільною метою, спільними зусиллями для її досягнення, спільним досвідом та інтересами.

Діти самостійно обирають і структурують свої ігри. На останніх етапах дошкільного дитинства в іграх, як правило, відсутні жорсткі правила, що спонукає вихователів спрямовувати свої зусилля на те, щоб спрямувати інтереси дітей на досягнення цілей, які ґрунтуються на справедливості, спільній відповідальності та товариських стосунках [18].

Крім того, педагоги в дошкільних закладах, формуючи ігрову діяльність дітей, мають обирати такі ігри, які захоплюють дітей та викликають у них інтерес. Така діяльність має давати можливість дітям дошкільного віку проявляти ініціативу, уважно слухати однолітків, спільно вирішувати пізнавальні завдання в межах визначених сюжетних сценаріїв без втручання дорослого. Такий підхід має на меті прищепити дитині життєво важливі якості, необхідні для її майбутньої діяльності.

Значна потреба в руховій активності зумовлює необхідність занять рухливими іграми, особливо привабливими для дітей старшого дошкільного віку. Ці ігри сприятливо впливають на емоційний стан дитини, наповнюючи її життєвою енергією та позитивом, а також відіграють важливу роль у накопиченні рухових навичок дитини. Рухливі ігри, будучи сприятливими для групової участі, сприяють соціальній взаємодії, заохочуючи до спілкування, переговорів, врахування думки інших, самостійного вирішення конфліктів між дітьми в групі [25, с. 14].

Значна потреба в руховій активності зумовлює необхідність занять рухливими іграми, особливо привабливими для дітей старшого дошкільного віку. Ці ігри сприятливо впливають на емоційний стан дитини, наповнюючи її життєвою енергією та позитивом, а також відіграють важливу роль у накопиченні рухових навичок дитини. Рухливі ігри, будучи сприятливими для групової участі, сприяють соціальній взаємодії, заохочуючи до спілкування, переговорів, врахування думки інших, самостійного вирішення конфліктів між дітьми в групі [25, с. 14].

У старшому дошкільному віці важливим є активне залучення батьків до ігрової діяльності дітей. Батьки можуть бути не просто глядачами, а й

активними організаторами, допомагаючи старшим дошкільникам у виготовленні костюмів та реквізиту, репетируванні діалогів, розігруванні певних сценаріїв, підборі відповідної музики та декорацій. О. Стаєнна припускає, що співпраця педагогів і батьків у процесі підготовки гри підвищує її загальну ефективність [30, с. 39].

Однією з важливих умов нормального психологічного розвитку дитини старшого дошкільного віку, а також важливим завданням її підготовки до подальшого життя в суспільстві є формування комунікативності, адже дошкільнику необхідно розуміти та усвідомлювати: 1) що і яким чином сказати; 2) в якій формі можна/доцільно висловити свою думку в тій чи іншій ситуації; 3) яким чином співрозмовник та оточення сприйматимуть висловлену думку; а також вміти слухати та чути співрозмовника.

У межах сучасної педагогічної науки доведено, що дидактична гра являє собою багатопланове, складне педагогічне явище, спрямоване на виконання багатьох ролей (ігровий метод навчання дітей; форма навчання; різновид самостійної ігрової діяльності; засіб формування у дошкільників різних якостей, умінь та навичок [10, с. 64]. Більше того, під поняттям «дидактична гра» розуміється один із найефективніших засобів розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку, адже: 1) забезпечує засвоєння нового навчального матеріалу та закріпленню здобутих знань; 2) підвищує пізнавальний інтерес старших дошкільників до предметів навколишньої дійсності та життєвих ситуацій; 3) сприяє розвитку концентрації уваги та зосередженості; 4) забезпечує розвиток мистецько-творчої компетентності [10, с. 64-65].

Виступаючи як багатоплановий педагогічний феномен, дидактичні ігри мають свою структуру, наведену на рис. 1.2, та покликані виконувати низку функцій.

Рис. 1.2. Структура дидактичної гри [17, с. 85]

Наведемо детальну характеристику структурним компонентам дидактичної гри, представлених на рис. 1.2.

1. *Навчальне завдання* є ключовим елементом у структурі дидактичної гри, оскільки для старших дошкільників воно має ігровий характер. Тому «програма» ігрових дій розкривається в ігровому завданні, яке стимулює бажання дитини їх виконувати. У дидактичних іграх ігрове завдання часто викладається в назві гри: «Корисно – не корисно», «Вгадай за описом», «Скажи навпаки» тощо.

2. *Ігрові дії* є способами представлення ігрової активності старшого дошкільника. Наприклад, засунути руку в «чарівний мішечок», помацати іграшку (інший предмет) і дати детальний опис/характеристику; обрати для ляльки одяг і предмети побуту, прикрашені різними візерунками (українського традиційного побуту, анімалістичний стиль тощо), та описати її відчуття; тощо

3. Найважливішими елементами дидактичної гри є *правила*, які спрямовані на реалізацію змісту гри та керування поведінкою та пізнавальною діяльністю старших дошкільників. Правила дидактичних ігор спрямовані на визначення характеру та умов ігрових дій дітей, їх послідовності та/або порядку, регулювання взаємовідносин між гравцями [6]. Наприклад, у деяких дидактичних іграх правила обмежують рухову активність дитини,

ускладнюючи тим самим вирішення навчального завдання; в інших іграх існують правила, якими встановлюється заборона на вчинення певних дій, при цьому їх порушення призводить до покарання (наприклад, учасник виходить із гри; забороняється вживати певні слова під час гри; розплющувати/заплющувати очі тощо).

Слід підкреслити, що навчальні завдання, ігрові дії та правила тісно між собою взаємопов'язані. Зокрема, навчальне завдання передбачає визначення ігрових дій, а правила надають допомогу у створенні таких ігрових дій та розв'язати поставлене перед дошкільником навчальне завдання.

На думку української педагогині А. Богуш, дидактична гра покликана виконувати чотири ключові функції [5; 6]:

1) навчальна функція – передбачає, що дидактична гра є ігровим методом, який доцільно розуміти з двох позицій, а саме як:

- по-перше, ігри-заняття, в яких провідна роль належить дошкільному педагогу, який підвищує інтерес дітей до занять за допомогою використання різноманітних ігрових прийомів, створення ігрових ситуацій, внесення елементів змагання в освітню діяльність на заняттях;

- по-друге, автодидактичні ігри – спрямовані на використання вихователем різноманітних компонентів ігрової діяльності (іграшок, спеціальних предметів тощо) у поєднанні з питаннями, вказівками, поясненнями, демонстрацією тощо, маніпулюючи якими дитина старшого дошкільного віку усвідомлює співвідношення «більше – менше», «нижче – вище», «добре – погано» тощо;

2) пізнавально-розважальна функція – реалізується через розуміння дидактичної гри як форми навчання дітей старшого дошкільного віку, в якій дошкільний педагог виконує дві ролі: 1) педагога, який дає знання; 2) учасника гри [31]. Сутність цієї функції дидактичної гри полягає у тому, що педагог навчає та грається з дітьми старшого дошкільного віку, а діти, в свою чергу, навчаються, граючись, поглиблюючи свої знання про навколишній світ, розвиваючи логічне мислення (відповіді на питання; відгадування загадок),

комунікативне мовлення (обговорення життєвих ситуацій; висловлення власних суджень, думок; формулювання пропозицій тощо), спостережливість, пам'ять, первинні форми аналітико-синтетичної діяльності, фантазію та пізнавальні інтереси;

3) функція самостійної ігрової діяльності, заснованої на усвідомленні процесу гри. Як зазначає Т. Поліщук, самостійна ігрова діяльність здійснюється лише в тому випадку, коли діти старшого дошкільного віку виявляють інтерес до гри, її правил та дій, якщо ці правила ними засвоєні;

4) функція всебічного виховання особистості дитини – передбачається, що зміст дидактичних ігор формує у дітей правильне ставлення до явищ суспільного життя, природи, предметів навколишнього світу, систематизує та поглиблює знання про Батьківщину, людей різних професій та національностей, уявлення про трудову діяльність, про правила та норми культури поведінки в різних життєвих ситуаціях, про можливість знайти друзів у грі в ході спільної ігрової діяльності [30, с. 175].

Аналіз сучасної психолого-педагогічної та методичної літератури дає змогу виділити декілька видів дидактичних ігор (рис. 1.3).

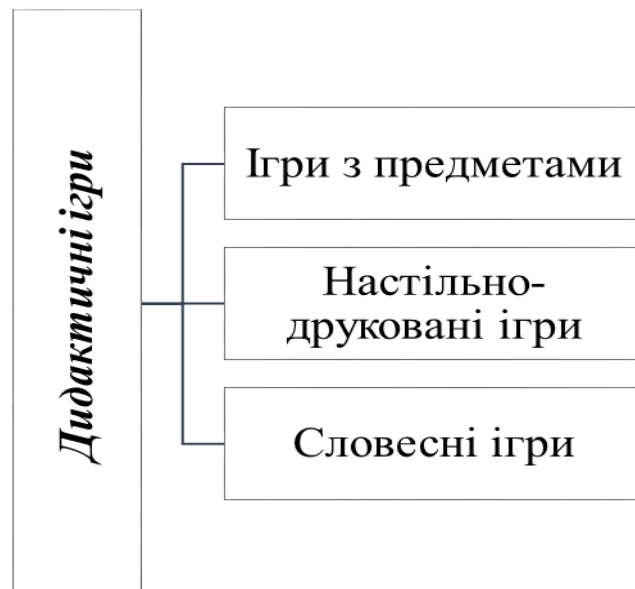

Рис. 1.3. Види дидактичних ігор [30; 31]

Розглянемо представлені на рис. 1.3 види дидактичних ігор, спрямованих на формування комунікативного мовлення дітей старшого дошкільного віку.

1. Дидактичні ігри з предметами – передбачається використання іграшок або інших реальних предметів, граючи з якими діти старшого дошкільного віку навчаються порівнювати, встановлювати схожість та відмінність між предметами, ознайомлюючись з їхніми властивостями та ознаками (кольором, формою, якістю тощо). Зважаючи на ступінь оволодіння старшим дошкільником новими знаннями про предметне середовище завдання в іграх поступово ускладнюються [31]. Наприклад, вихованцям пропонується визначити предмет за певною властивістю (ознакою), об'єднати предмети за цією ознакою (кольором, формою, якістю, призначенням) та аргументувати свій вибір. Це важливо, з одного боку, для розвитку абстрактного, логічного мислення, а з іншого – для розвитку комунікативного мовлення та обміну досвідом з однолітками (дорослими).

Варто наголосити на тому, що в дидактичних іграх широко використовуються різноманітні іграшки, в яких яскраво виражені колір, форма, призначення, величина, матеріал, з якого вони виготовлені. Це дозволяє дошкільному педагогу вправляти старших дошкільників у вирішенні певних дидактичних завдань. Наприклад, відбирати всі іграшки, зроблені з дерева (металу, пластмаси, кераміки); розподілити іграшки на групи: 1) перша група – іграшки, які необхідні для різних творчих ігор; 2) іграшки, що можна використовувати для конструювання; 3) іграшки, що використовуються у грі «Лікарня» («Аптека») тощо. У таких іграх удосконалюються знання дітей про матеріал, з якого виготовляються іграшки, про предмети, необхідні людям у різних видах життєдіяльності, які діти відображають у своїх іграх [31].

2. Настільно-друковані ігри – вважаються найбільш варіативними та ефективними для розвитку комунікативного мовлення дітей старшого дошкільного віку, оскільки вони:

- по-перше, різноманітні за видами: парні картинки; лото; доміно; сюжетні картинки; тощо;
- по-друге, дають змогу вирішувати різні дидактичні завдання, спрямовані на розвиток всіх психічних процесів дитини старшого дошкільного віку (мовлення, мислення, уяви, пам'яті, уваги) під час їхнього використання. Наприклад, у грі «Що росте у садку?» дошкільникам слід підібрати картинки з відповідними зображеннями рослин, співвіднести з місцем їхнього зростання, об'єднати за цією ознакою картинки.

3. Словесні ігри – побудовані на словах та діях учасників гри. Як зазначає Г. Беленька, в таких іграх діти старшого дошкільного віку навчаються формувати уявлення про предмети, поглиблювати свої знання, оскільки у цих іграх потрібно використовувати отримані раніше знання у нових зв'язках, у нових життєвих ситуаціях. Діти старшого дошкільного віку самостійно вирішують різноманітні пізнавальні завдання; описують предмети, виділяючи характерні для них ознаки; відгадують за описом; формують оповідання/казки з опорою (сюжетні картки); знаходять ознаки предметів, рис характеру, подібності та відмінності; групують предмети за різними властивостями, ознаками; знаходять алогізми в судженнях; висловлюють свою думку з тих чи інших питань, які ставить вихователь [41, с. 62].

Особливістю дидактичних ігор, спрямованих на розвиток комунікативного мовлення, є те, що вони ґрунтуються на засадах педагогічного партнерства дітей старшого дошкільного віку з дошкільним педагогом (під час підготовки до гри, перевірки виконання завдання), так і партнерства дошкільників між собою (під час виконання ігрових дій) [41, с. 62-63]. При цьому доцільно використовувати ігрові мотиви, несподівані повороти, самим вигадувати варіанти розвитку гри, оскільки це сприяє збереженню інтереса дітей до гри у випадку її повторення.

Більше того, дидактичні ігри слід використовувати як ланку між навчальною та самостійною ігровою діяльністю дитини старшого дошкільного віку. Наприклад, у дидактичних іграх «Що змінилося?», «Назви

правильно», «Не помились» тощо старший дошкільник має змогу вдосконалити свій словниковий запас та розвивати свою творчу фантазію, у нього відбувається формування інтересу до творчої діяльності.

Таким чином, ігрова діяльність є ефективним інструментом виховання та розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку. Вона сприяє розвитку таких важливих особистісних якостей, як активність, ініціативність, відповідальність та винахідливість. Крім того, вона відіграє ключову роль у зміцненні самоконтролю, самооцінки, розвитку творчої уяви, інтелектуальних і творчих здібностей дитини.

У закладах дошкільної освіти активно використовуються дидактичні ігри як ефективний засіб розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку, сприяючи розвитку фантазії, творчого мислення, налагодженню соціальних зв'язків з однолітками та дорослими, розвитку психічних процесів (уяви, пам'яті, уваги тощо).

Висновки до першого розділу

1. Проведено аналіз проблеми розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку у сучасних психолого-педагогічних студіях та встановлено, що творчість є ключовою категорією у розвитку особистості дитини. Під поняттям «творчі здібності» слід розуміти сукупність індивідуальних і особистісних якостей, які забезпечують генерування нових ідей і створення чогось нового, оригінального, раніше не існуючого.

2. Досліджено психолого-педагогічні особливості розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку та виявлено, що на етапі старшого дошкільного віку діти поступово набувають здатності генерувати ширший спектр творчих ідей та розвивають навички використання нетрадиційних матеріалів для їх вираження. Проте подальший розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку в цей період значною мірою

залежить від специфічних педагогічних впливів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу особистості дитини.

3. Схарактеризовано дидактичні ігри як засіб розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку та встановлено, що дидактична гра є багатоплановим, складним педагогічним явищем, що виконує роль ігрового методу навчання; форми навчання; самостійної ігрової діяльності; засобу формування в дітей дошкільного віку різних якостей, умінь та навичок.

Дидактичні ігри розподіляють на ігри з предметами; словесні ігри; та настільно-друковані ігри.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ

2.1. Стан сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку

Дослідно-експериментальне дослідження з виховання творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності проводилося на базі Закладу дошкільної освіти №22 м. Чернігова (Центр розвитку освіти). У дослідженні взяли активну участь 32 старших дошкільники з групи «Сонечко» (експериментальна група, ЕГ) та групи «Теремок» (контрольна група, КГ).

Дослідження складалося з трьох етапів: констатувального (діагностичного), формувального та контрольного.

Мета експериментального дослідження – оцінити вплив дидактичних ігор на розвиток творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.

Експериментальне дослідження має на меті:

1. Оцінити рівні розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку через ігрову діяльність.
2. Створити методику розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор.
3. Оцінити ефективність розробленої методики розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри та порівняти отримані результати.

У цьому розділі описано констатувальний (діагностичний) етап експериментального дослідження, метою якого було визначити вихідний рівень розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку через ігрову діяльність у контрольній та експериментальній групах.

У нашому експериментальному дослідженні було використано такий діагностичний інструментарій:

1. Діагностична методика вивчення пізнавальних потреб дітей старшого дошкільного віку В. Юркевича, модифікована та адаптована до умов дошкільної освіти Є. Барановою (див. Додаток А).
2. Методика «Вибір діяльності» Л. Прохорової (див. Додаток Б).
3. Методика «Радості та прикрощі» І. Цветкової, наведена у додатку В.

На основі аналізу сучасної психолого-педагогічної та методичної літератури було визначено критерії та рівні оцінювання сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку як експериментальної групи (ЕГ), так і контрольної групи (КГ). Ці критерії та рівні представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Рівні та критерії розвитку творчих здібностей
у дітей старшого дошкільного віку (В. Юркевич)**

Критерії та їх зміст	Рівень сформованості творчих здібностей у дитини старшого дошкільного віку		
	Високий	Середній	Низький
Мотиваційний (дитина демонструє готовність до самостійної гри, як індивідуальної, так і з однолітками, проявляє ініціативу у вирішенні проблем у контексті гри, проявляє наполегливість у досягненні мети, висловлює бажання довести розпочату справу до кінця)	Захоплено взаємодіє з однолітками, виявляє цікавість до проблем чи питань, що виникають під час гри. Демонструє наполегливість, прагне досягти мети самостійно, без допомоги дорослого. Досягає задовільних результатів, виражає емоційне задоволення та бажання продовжувати грати самостійно (як наодинці, так і з однолітками).	Виявляє непослідовність в ігрових діях і недостатньо ефективна, часто звертається за допомогою до педагога. Досягає лише часткового результату замість бажаного в грі. Виявляє недостатню зосередженість на досягненні мети, з мінімальними зусиллями в попередньому плануванні дій.	Дитина ініціює ігрову діяльність, але швидко втрачає інтерес. Їй бракує самостійних ігрових ідей (наодинці чи з однолітками), вона постійно звертається за допомогою до дорослих або однолітків.

Операційний (дитина володіє розумінням потенційних методів і ресурсів для самостійного пошуку рішень проблем під час гри).	Демонструє низку альтернативних варіантів вирішення проблеми чи завдання в грі, а також різноманітні засоби та методи досягнення мети. Виявляє впевненість та ініціативність у діях.	Володіє кількома концепціями щодо можливих рішень проблем або завдань у грі, але не може послідовно вибрати необхідний і відповідний засіб.	Він не наважується проявити самостійність та ініціативу у виборі способу гри.
Організаційний (практичне застосування дитиною набутих навичок, а також комбінаторний пошук різноманітних способів розв'язання проблемної ситуації під час ігрової діяльності)	Самостійно ініціює та розвиває ігрову діяльність, використовуючи практичні засоби для дослідження нових властивостей предметів під час гри; організовує однолітків до спільної гри та пропонує власні ідеї для ігор.	Залучається до ігрової діяльності, проте дитині бракує практичного досвіду в організації ігор і вона часто потребує допомоги педагога.	Дії дитини неорганізовані та позбавлені системного підходу. Ігрова діяльність підміняється простими, неструктурованими ігровими маніпуляціями, що виконуються наодинці.

Джерело: складено автором.

Дослідження проводилося за вказаними методиками як у контрольній, так і в експериментальній групах, у фронтальній формі.

Результати діагностики рівня сформованості пізнавальних потреб у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності за методикою В. Юркевича відображено на рисунку 2.1 для контрольної та експериментальної груп на початковому етапі.

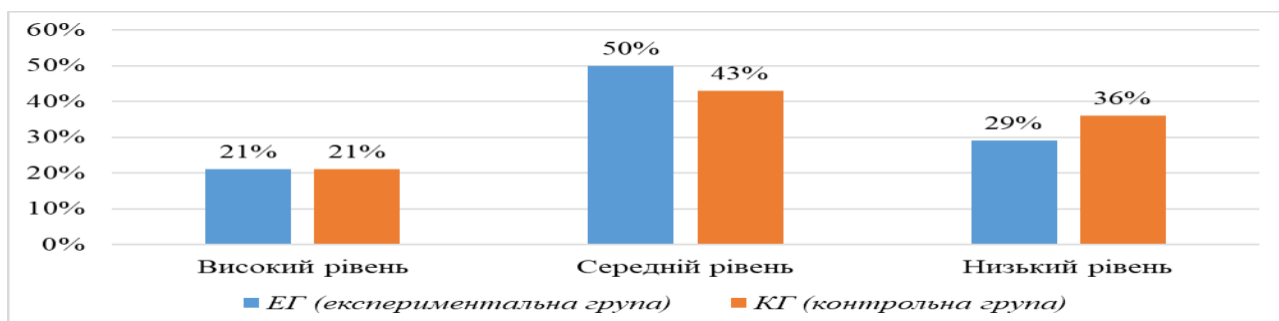

Рис. 2.1. Рівень розвитку пізнавальних потреб в ігровій діяльності у дітей старшого дошкільного віку в ЕГ та КГ за методикою Ю. Юркевич (мотиваційний критерій) на констатувальному етапі

Джерело: складено автором.

Виходячи з даних, представлених на рисунку 2.1, можна помітити, що як в експериментальній групі (ЕГ), так і в контрольній групі (КГ) переважає середній рівень розвитку пізнавальних потреб під час ігрової діяльності - 50% респондентів (8 осіб) в ЕГ та 43% респондентів (7 осіб) в КГ. Очевидно, що діти на цьому етапі епізодично виявляють інтерес до участі в інтелектуальних іграх, які потребують розумових зусиль. Однак ці дошкільники не можуть постійно демонструвати позитивну реакцію на пізнавальні ігри. Наприклад, під час «читання книжки» ляльці дошкільнята можуть відволікатися на зовнішні об'єкти, залишаючи ляльку і не завершуючи заняття. У квест-іграх вони намагаються розгадати загадки вихователя, але частіше за все чекають відповіді від однолітків. Хоча вони ставлять запитання вчителю, їхнє терпіння в очікуванні відповідей є різним.

Підвищений рівень розвитку пізнавальної потреби в ігровій діяльності має однакові показники в обох досліджуваних групах - по 21% респондентів у кожній групі (по 3 особи). Старші дошкільники цієї категорії демонструють тривале залучення до інтелектуальних ігор, докладають зусиль для пошуку відповідей на запитання та вирішення проблемних ситуацій у контексті гри. Вони беруть активну участь і отримують задоволення від занять з іграми та квестами, виявляють ентузіазм, ставлячи запитання вихователю.

Знижений рівень розвитку пізнавальної потреби в ігровій діяльності спостерігається у 36% старших дошкільників (6 осіб) контрольної групи та у 29% респондентів (5 осіб) експериментальної групи.

Діти, які потрапляють до цієї категорії, демонструють відсутність ентузіазму до інтелектуальних ігор. Вони утримуються від спроб відповідей на загадки вчителя, покладаючись на готові відповіді однолітків. Діти з низьким рівнем пізнавальної потреби в ігровій діяльності демонструють абсолютну незацікавленість у заняттях, що включають розумово розвиваючі ігри. Вони ставлять запитання педагогу, але часто йдуть, не дочекавшись відповіді. У їхньому мовленні помітний дефіцит логічної постановки питань.

Аналізуючи результати, отримані за методикою «Вивчення пізнавальних потреб дитини старшого дошкільного віку» (В. Юркевич), очевидно, що рівень розвитку пізнавальних потреб під час ігрової діяльності в ЕГ поступається тому, що спостерігається у дітей КГ.

Тому вкрай важливо створити умови, які б сприяли підвищенню мотивації старших дошкільників ЕГ до розвитку пізнавальної активності під час гри.

За результатами діагностики пріоритетності виду діяльності дитини старшого дошкільного віку під час безпосередньої ігрової діяльності (операційний критерій) за методикою «Вибір діяльності» Л. Прохорової в контрольній та експериментальній групах на констатувальному етапі отримано дані, проілюстровані на рис. 2.2.

Під час діагностики дітям ЕГ та КГ були представлені зображення, що ілюстрували участь дітей у різних видах діяльності, таких як гра (інтелектуальні ігри), читання книжок лялькам, образотворча діяльність (малювання), ігрове експериментування, сюжетно-рольові ігри та конструювання. Згодом експериментатор запропонував дітям вибрати сценарій, в якому вони хотіли б бути задіяними.

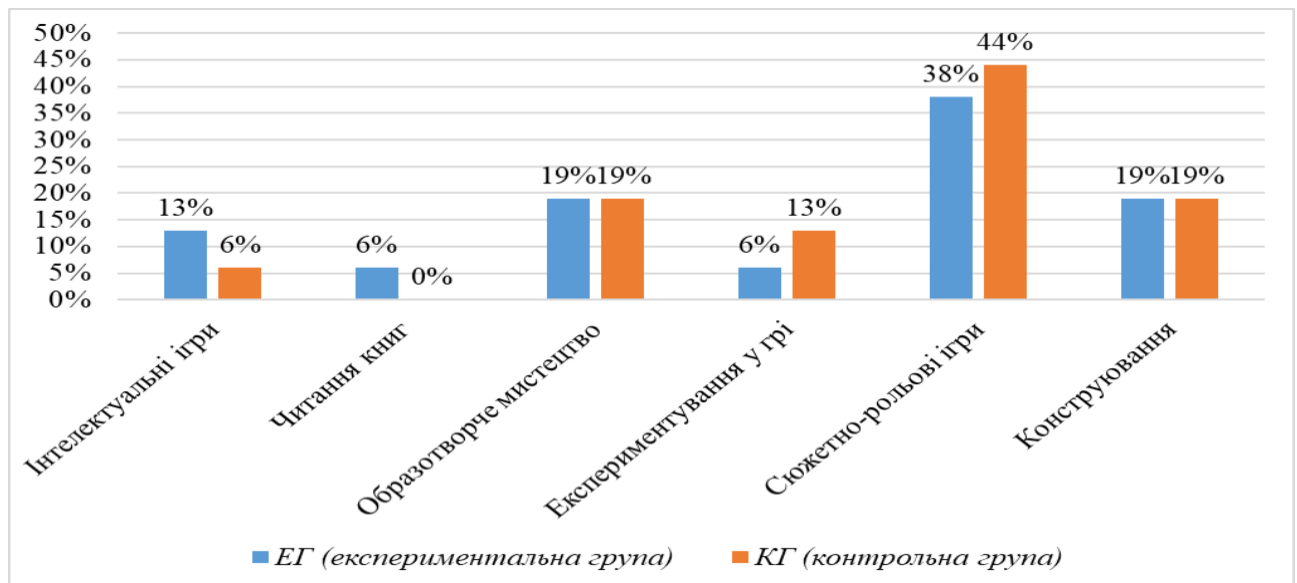

Рис. 2.2. Результати методики «Вибір діяльності» (Л. Прохорова) в ЕГ та КГ на констатувальному етапі (операційний критерій)

Джерело: складено автором

Аналізуючи дані, наведені на рисунку 2.2, видно, що рольові ігри є найбільш популярними серед старших дошкільників в обох групах, складаючи 38% в експериментальній групі та 44% у контрольній групі. Конструювання та образотворче мистецтво обрали по 19% учасників у кожній групі. Читання обрали 6% дітей ЕГ, тоді як жодна дитина КГ не обрала цю опцію. Експериментування в іграх зацікавило 6% респондентів ЕГ та 13% респондентів КГ. Аналогічні пропорції спостерігалися і щодо інтелектуальних ігор - 13% респондентів ЕГ та 6% КГ віддали перевагу цій категорії.

Результати дослідження свідчать про те, що старші дошкільники надають перевагу рольовим іграм в умовах дошкільного навчального закладу. Це підкреслює важливість покращення умов у дошкільних навчальних закладах для підтримки ігрової діяльності дітей дошкільного віку.

За результатами методики «Радощі та прикрощі» (І. Цветкова), яка передбачала опитування дітей щодо їхніх почуттів під час ігрової діяльності з однолітками, результати представлені на рис. 2.3.

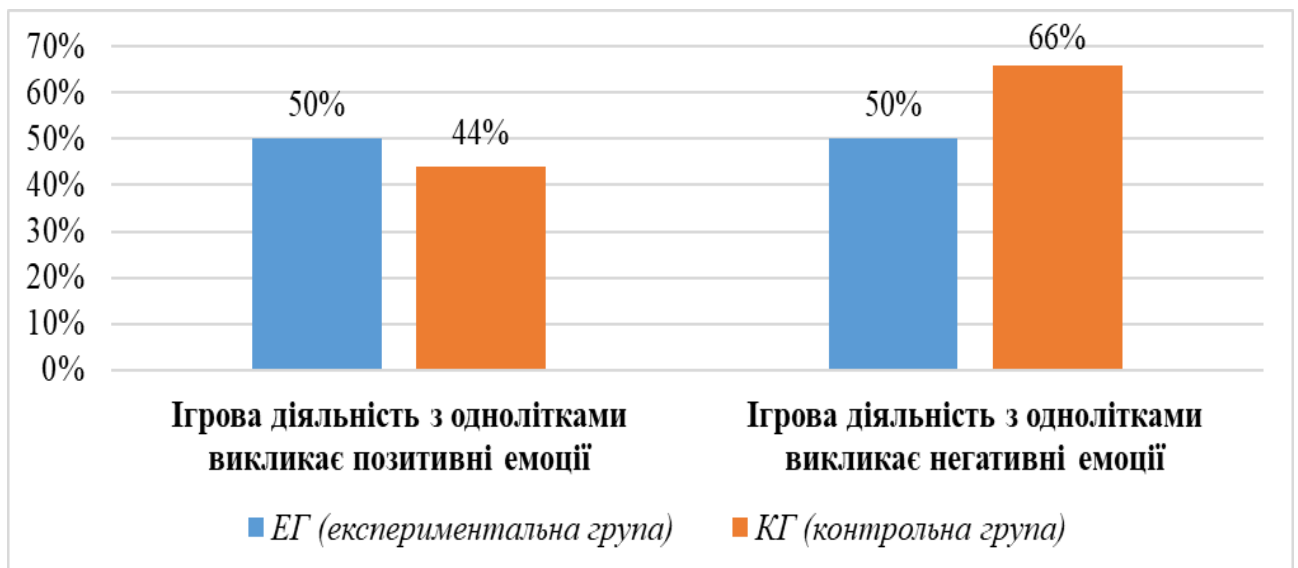

Рис. 2.3. Результати виявлення самостійної ігрової діяльності з однолітками в системі ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ за методикою «Радості і прикрощі» (І. Цветкова) на констатувальному етапі (організаційний критерій)

Джерело: складено автором.

З даних, представлених на рис. 2.3, видно, що 50% учасників (8 осіб) з ЕГ та 44% учасників (7 осіб) з КГ висловили позитивні емоції під час самостійної ігрової діяльності з однолітками. Це свідчить про те, що діти демонструють здатність рефлексувати свою поведінку та відкрито взаємодіяти як з однолітками, так і з дорослими під час самостійної гри.

І навпаки, 50% учасників (8 осіб) з ЕГ та 66% учасників (9 осіб) з КГ повідомили, що відчували негативні емоції під час самостійної ігрової діяльності. Ці емоції включають невпевненість у своїй здатності придумати цікаву гру для всіх і побоювання самостійно ініціювати спільну гру.

У таблицях 2.2-2.3 представлено загальні результати діагностики рівня сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ на констатувальному етапі дослідження.

Таблиця 2.2

Результати діагностики рівня сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку в ЕГ на констатувальному етапі

Прізвище та ім'я респондента ЕГ	Методика № 1 (мотиваційний критерій)	Методика № 2 (операційний критерій)	Методика № 3 (організаційний критерій)	Загальний рівень
Олексій С.	3	3	2	Високий
Денис Л.	1	2	1	Низький
Артем К.	2	2	1	Середній
Назар Г.	2	2	1	Середній
Марія Х.	3	3	2	Високий
Владислав С.	1	2	1	Низький
Дмитро Н.	2	2	2	Середній
Валерій Ф.	2	2	1	Середній
Єгор В.	3	3	2	Високий
Михайло П.	2	2	1	Середній
Євген Г.	1	1	1	Середній
Олег З.	2	2	1	Середній
Сергій Н.	2	2	1	Низький
Олексій К.	2	2	1	Середній

Ростислав Б.	2	2	1	Середній
Олександр М.	1	1	1	Низький
РАЗОМ: Високий рівень – 19% (3 особи) Середній рівень – 56% (9 осіб) Низький рівень – 25% (4 особи)				

Джерело: складено автором.

Аналіз даних таблиці 2.2 свідчить про те, що творчі здібності в ігровій діяльності у дітей старшого дошкільного віку в ЕГ переважно розвинені на середньому рівні - 56% респондентів, низький рівень спостерігається у 25% опитаних, високий рівень - у 19% респондентів.

Таблиця 2.3

Результати діагностики рівня сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку КГ на констатувальному етапі

Прізвище та ім'я респондента КГ	Методика № 1 (мотиваційний критерій)	Методика № 2 (операційний критерій)	Методика № 3 (організаційний критерій)	Загальний рівень
Дмитро М.	2	2	1	Середній
Єлизавета С.	2	2	1	Середній
Валерія Ц.	2	2	1	Середній
Дарія В.	2	1	2	Середній
Костянтин К.	3	3	2	Високий
Олександр І.	1	2	1	Низький
Іван В.	3	3	2	Високий
Алла В.	2	2	1	Середній
Руслан К.	3	3	2	Високий
Дмитро Д.	2	2	1	Середній
Надія Б.	1	1	1	Низький
Наталія Х.	2	2	1	Середній
Віталій П.	1	1	1	Низький
Стас К.	2	2	1	Середній
Тамара Ф.	2	2	1	Середній

Сергій К.	2	2	1	Середній
РАЗОМ: Високий рівень – 19% (3 особи) Середній рівень – 63% (10 осіб) Низький рівень – 19% (3 особи)				

Джерело: складено автором.

Аналіз даних, наведених у таблиці 2.3, свідчить про те, що творчі здібності в ігровій діяльності у старших дошкільників КГ розвинені переважно на середньому рівні - 63% респондентів. Низький рівень виявлено у 19% респондентів, а високий - у 19%.

Використовуючи дані таблиць 2.2–2.3, ми узагальнили результати діагностики сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ засобами ігрової діяльності на початковому етапі. Ці результати проілюстровано на рис. 2.4.

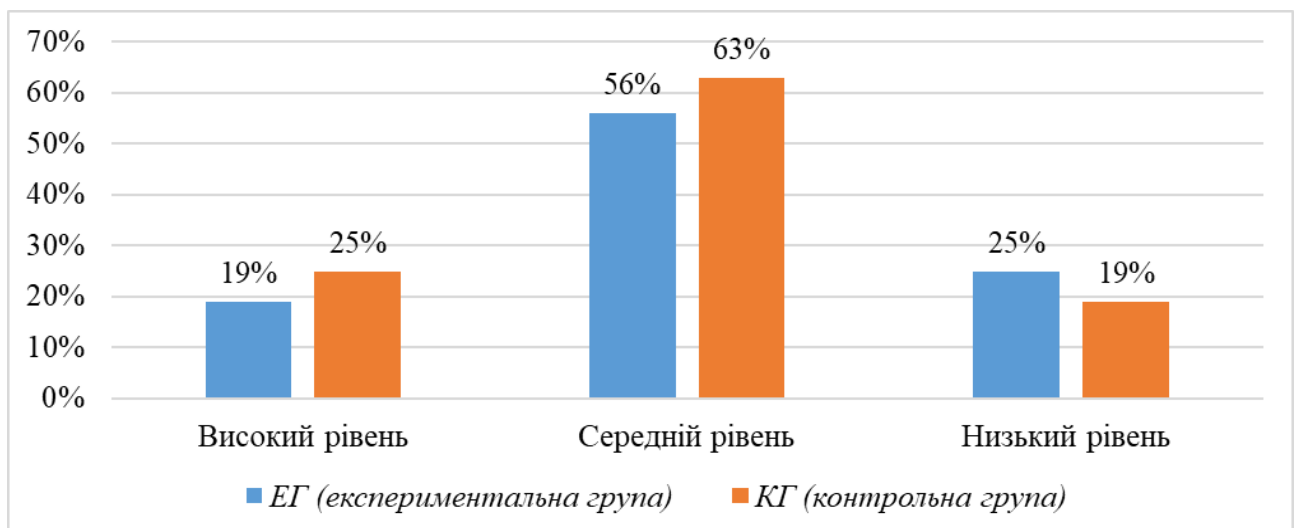

Рис. 2.4. Рівень сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку в ЕГ та КГ засобами ігрової діяльності на констатувальному етапі

Джерело: складено автором.

Аналізуючи дані, наведені на рис. 2.4, видно, що більшість дітей старшого дошкільного віку як в ЕГ, так і в КГ демонструють середній рівень розвитку творчих здібностей, який становить 56% та 63% відповідно. Це свідчить про те, що дошкільники починають включатися в самостійну ігрову

діяльність, ініціюючи пошукові дії під час інтелектуальних ігор. Однак їх виконання є непослідовним і менш ефективним, що призводить до часткового успіху. Їм бракує цілеспрямованого підходу до досягнення результату, вони рідко намагаються заздалегідь планувати свої дії. Зіткнувшись з проблемою неможливості виконати завдання в грі, діти засмучуються. Дошкільнята з помірним рівнем творчих здібностей демонструють нестійкий інтерес до самостійної ігрової діяльності без постійного керівництва з боку вихователя. Крім того, таким дітям бракує навичок, необхідних для саморегуляції та самоконтролю.

Таким чином, досліджуючи початковий рівень творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ через ігрову діяльність, стає очевидним, що рівень організації самостійної ігрової діяльності у цих дітей переважно знаходиться в межах середнього діапазону – 56% та 63% відповідно. Таке спостереження свідчить про відсутність належних педагогічних умов, що сприяють розвитку творчих здібностей засобами дидактичної гри в умовах закладу дошкільної освіти.

2.2. Методика розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри

На основі результатів діагностики рівня сформованості творчих здібностей у старших дошкільників ЕГ та КГ, проведеної на констатувальному етапі експериментального дослідження, визнано необхідність розробки методики розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри. Ця потреба зумовлена ключовою роллю гри як основного виду діяльності в контексті розвитку дітей дошкільного віку.

Апробація методики передбачає створення та впровадження комплексу розвивальних дидактичних ігор в експериментальній групі на формуальному етапі.

Формувальний етап експериментального дослідження тривав з жовтня 2022 року по квітень 2023 року. У формувальному експерименті взяли участь 20 дошкільників старшої експериментальної групи, яку назвали «Дослідники».

Формувальний етап дослідження спрямований на розробку методики сприяння розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри та її подальшу апробацію.

Розглянемо зміст та особливості методики, спрямованої на розвиток творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри.

Мета методики: сприяти розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри.

Методологічна основа: ігрова діяльність.

Види дидактичних ігор: сюжетно-рольові ігри з дидактичним завданням, ігри-квести, ігри на активізацію пізнавальної діяльності, ігри на розвиток уваги, ігри на розвиток фантазії та уяви.

Принципи організації ігрової діяльності для розвитку творчих здібностей у старших дошкільників:

1. Принцип відповідності: забезпечує відповідність ігрової діяльності програмі закладу дошкільної освіти.

2. Принцип вікової відповідності: забезпечує доступність матеріальних об'єктів для різних видів діяльності, враховуючи дітей з різним рівнем і темпом розвитку, а також індивідуальними та віковими особливостями.

3. Принцип вікових та гендерних відмінностей: облаштування предметно-розвивального середовища з урахуванням інтересів та особливостей розвитку хлопчиків і дівчаток.

4. Принцип активності, творчих здібностей та творчості: дозволяє трансформувати предметно-розвивальне середовище та його зміст відповідно до комплексного тематичного плану та ігрового завдання.

5. Принцип емоційності: організовує простір, який дозволяє дітям старшого дошкільного віку переживати емоції від практичної та інтелектуальної діяльності під час гри.

6. Принцип достатності та доступності: забезпечує достатню кількість дидактичних матеріалів для дітей старшого дошкільного віку.

7. Принцип автодидактики: включає об'єкти, які дозволяють дітям самостійно контролювати свої дії через етапи самостійної гри: мотив, ігрові дії та результат.

Важливим чинником розвитку творчих здібностей у старших дошкільників є предметно-розвивальне середовище групи, покликане сприяти всебічному розвитку як у діяльності, так і в особистості. Життєвий простір старших дошкільників, сприятливий для якісної ігрової діяльності, має відповідати двом важливим критеріям:

- по-перше, він повинен прищеплювати фундаментальне почуття довіри до навколишнього світу, що проявляється в безпеці та стабільності;
- по-друге, він повинен генерувати мотиваційні стимули, які заохочують дитину до участі та активності у грі.

Предметно-розвивальне середовище має сприяти включенню освітніх галузей у навчальний процес, охоплюючи:

- 1) спільну діяльність за участю дорослих і дітей;
- 2) вільну самостійну діяльність дітей у предметно-розвивальному освітньому середовищі, створеному педагогами.

Така структура гарантує, що кожна дитина може обирати види діяльності, які її цікавлять, і взаємодіяти з однолітками або працювати самостійно.

Для оцінки ефективності запропонованої методики розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри було розроблено різноманітний комплекс дидактичних ігор, представлений у таблиці 2.4.

**Комплекс дидактичних ігор для дітей старшого дошкільного віку,
спрямованих на розвиток творчих здібностей**

Вид ігрової діяльності	Найменування ігор
Сюжетно-рольова гра	«В кафе «Ласунчик» «Сім'я» «Ательє мод» «На виставці творчості дошкільнят» «Аптечний кіоск»
Квест-гра	«Порятунок друзів з Планети Замазур» «Джуманджи» «У пошуках Немо» «Космічні пригоди»
Ігри на розвиток пізнавальної активності	«Пори року», «ТАКусяки – НІкусяки» Ігрові вправи «Ким (чим) був?», «Ким (чим) буде?», «Що спочатку, що потім?» Імітаційна гра «Вгадай-но, що загадала» Гра «Сортування сміття» Дидактична гра «Смачного» Дидактична гра «Що де росте?»
Ігри на увагу	Гра «Слухаємо та плескаємо у долоні» Гра «Замалюй кружечок з крапкою» Гра «Намисто для матусі» Гра «Холодно – спекотно»
Ігри на орієнтування та досягнення мети	Ігрова вправа «Вправо-вліво» Гра «Допоможи знайти правильний маршрут» Гра «Муха-Цокотуха» Гра «Рибалка» Гра «Ланцюжок отримання послуг»
Ігри на розвиток фантазії та уяви	Гра «Неіснуюча тварина» Гра «На що схожі хмари» Гра «Що можна купити за гроші, а що – ні»

Джерело: створено автором.

Наприклад, під час гри «Рибалка» з вихованцями ЕГ, спрямованої на закріплення вміння реагувати на звуковий сигнал і робити самостійний вибір, дошкільнятам було запропоновано взяти на себе роль «Рибалки» або самим стати рибками, придумуючи кожен свій унікальний риб'ячий характер. Наприклад, деякі діти обрали знайомі назви риб, такі як «Карась», «Щука», «Вусатий сом», «Золота рибка», тоді як четверо дошкільнят продемонстрували неабияку креативність, вигадавши такі фантастичні види риб, як «Нунфундус», «Літаючий аватар», «Риба-кулька» та «Літуча риба» (після

подальшого обговорення з дітьми було визначено, що деякі назви були повністю вигадані дитиною, а інші були взяті з енциклопедій).

Під час гри «рибка» підходила до «рибалки» і запитувала: «Рибалко, рибалко, що ти плетеш?». У відповідь рибалка пояснював, що він плете сітку, щоб наловити якомога більше риби для себе і своїх дітей на вечерю. Згодом рибалка уточнював, яку саме рибу він хоче зловити. Названа «риба» починала тікати і ховатися, а метою рибалки було зловити її. Спіймана «риба», у свою чергу, ставала наступним рибалкою у грі.

У сюжетно-рольовій грі «Сім'я», покликаний навчити дітей старшого дошкільного віку будувати стосунки з членами сім'ї та допомагати їм у разі потреби, діти активно брали участь у виконанні обраних ролей і розвивали міжособистісні зв'язки. Вихователька фасилітувала гру, пропонуючи можливі сценарії та заохочуючи дітей брати на себе ініціативу в імпровізації сімейної динаміки («А що, якби Діана була примхливою дівчинкою? Як би мама з цим впоралася?»; «Михайлик відмовився їсти суп, а бабуся доклала багато зусиль» тощо). Наприклад, вихователька представила ситуацію, коли у мами був день народження, і всі були зайняті домашніми справами в очікуванні гостей.

Діти відгукнулися оперативно: хтось пішов до магазину за продуктами, дівчатка взялися за приготування їжі та вигадали фантастичні назви для своїх страв («Салат мрійника», «Суп з паперових сосисок», «Пластикові огірочки з рибкою», «Торт-сюрприз для мами» тощо). Третя група накривала святковий стіл, розстеляючи скатертину та розставляючи іграшкові виделки, а четверта група організовувала святкову розважальну програму (репетирувала віршики, придумувала ігри для дітей та дорослих). Прикметно, що діти самостійно формували міні-групи на основі вже існуючих дружніх стосунків. Ті, хто спочатку вагався щодо участі, під керівництвом вихователя допомагали іншим, долучаючись до таких видів діяльності, як конструювання різнокольорових кексів і тортів за допомогою конструктора.

Аналіз психолого-педагогічної та сучасної методичної літератури, а також вивчення передового педагогічного досвіду дає змогу сформулювати

такі **методичні рекомендації для вихователів**, які прагнуть розвивати творчі здібності у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри:

1. Спостерігайте за грою старших дошкільників, щоб визначити їхні ігрові навички та інтереси.

2. Заохочуйте розширювати ігровий простір. Дидактичні ігри, сюжетно-рольові ігри з дидактичними завданнями або квести, повинні виходити за межі спеціально відведеного ігрового простору.

3. Визнайте, що гра – це тривалий процес. Дозвольте дитячим конструкціям та ігровим зонам залишатися на кілька днів, заохочуючи дітей до творчих здібностей в їх переобладнанні та перетворенні.

4. Здійснюйте непрямий вплив на розвиток дидактичної гри, забезпечуючи позитивне, емоційно забарвлене ставлення до навколишньої дійсності без прямого педагогічного втручання.

5. Заохочуйте використання предметів-замінників у грі для стимулювання уяви старших дошкільників. Надавайте можливості для творчого використання предметів повсякденного вжитку під час ігор.

6. Встановлюйте партнерські стосунки з дітьми, уникаючи ієрархічного підходу. Діліться особистим досвідом, історіями з дитинства, ставайте учасником гри, а не просто «контролером».

7. Забезпечте взаємодію з дитячою літературою під час дидактичних ігор. Читайте та обговорюйте захоплені книжки, казки та оповідання з пригодницьким сюжетом, які слугуватимуть основою для самостійної ігрової діяльності.

8. Діліться своїм досвідом зі старшими дошкільниками за допомогою слів і дій, демонструючи, як використовувати іграшки та предмети в ігрових цілях під час дидактичних ігор.

9. Будьте в курсі субкультури сучасних дітей, зокрема їхніх уподобань у телебаченні, іграшках та розмовах, на основі чого у подальшому розробляйте нові дидактичні ігри.

10. Впроваджуйте різноманітні та складні дидактичні ігри протягом навчального року, що охоплюють повсякденні, соціальні, героїчні, патріотичні, літературні, кінематографічні та інтелектуальні теми. Залучайте дітей до спільного створення правил та імпровізації під час гри.

11. Обов'язково створюйте проблемні ігрові ситуації для стимулювання ініціативи та творчих здібностей в пошуку рішень у старших дошкільників.

12. Використовуйте проєктну діяльність, що дозволяє старшим дошкільникам розробляти власні ігри, формулювати правила та працювати над досягненням цілей і завдань у дидактичній грі.

13. Визнайте, що через ігрову діяльність діти не лише відпочивають від навчання, а й розвивають соціальні навички, налагоджують контакти та закладають фундамент для успіху в майбутніх освітніх починаннях.

Відтак, під час формувального етапу експериментального дослідження було розроблено методику розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри. Для оцінки її ефективності було створено комплекс дидактичних ігор, адаптованих для старших дошкільників, спрямованих на розвиток творчих здібностей. До комплексу увійшли квест-ігри, сюжетно-рольові ігри з дидактичними завданнями, ігри на розвиток уваги, ігри на орієнтування та досягнення мети, ігри, що сприяють когнітивному розвитку, тощо.

Розроблено методичні рекомендації для вихователів закладів дошкільної освіти, покликані полегшити організацію ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку, спрямованої на розвиток їхніх творчих здібностей.

2.3. Аналіз отриманих результатів дослідження

У цьому розділі представлено результати моніторингового етапу дослідження, метою якого було оцінити рівень сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку експериментальної та

контрольної груп після апробації методики розвитку творчих здібностей засобами дидактичних ігор та розробленого з цією метою комплексу дидактичних ігор.

Контрольний етап моніторингу охоплював період з квітня 2023 року по травень 2023 року.

Оцінка на цьому етапі відповідала методології, що застосовувалася на констатувальному етапі дослідження.

Дані, наведені на рисунку 2.5, ілюструють результати оцінювання рівня сформованості пізнавальних потреб в ігровій діяльності у дітей старшого дошкільного віку за методикою В. Юркевича. Таке оцінювання проводилося на контрольному етапі як у контрольній, так і в експериментальній групах.

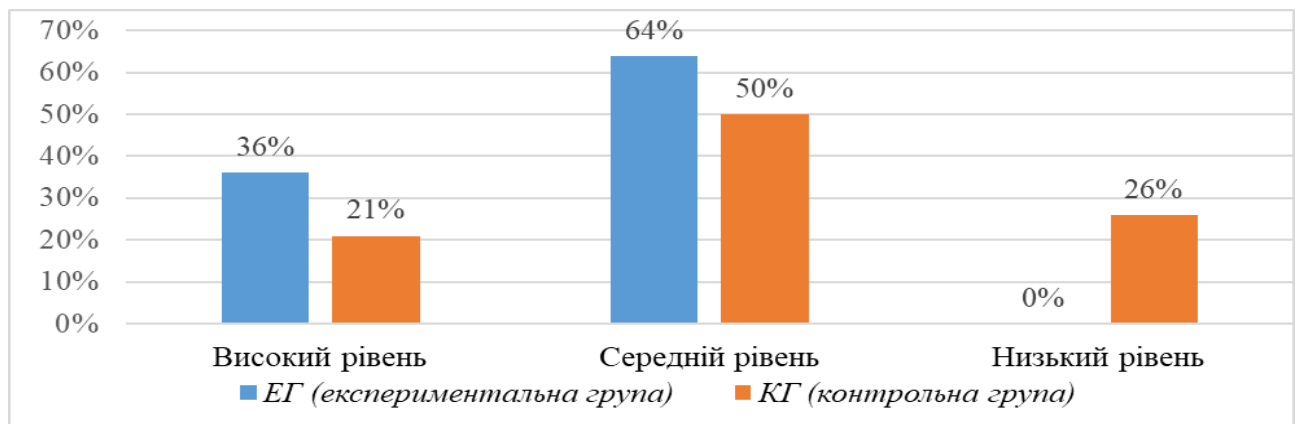

Рис. 2.5. Рівень розвитку пізнавальних потреб в ігровій діяльності у дітей старшого дошкільного віку в ЕГ та КГ за методикою Ю. Юркевич (мотиваційний критерій) на контрольному етапі

Джерело: складено автором.

Аналізуючи дані, відображені на рисунку 2.5, видно, що середній рівень сформованості пізнавальних потреб у дітей старшого дошкільного віку переважає як в ЕГ, так і в КГ. Слід зазначити, що в ЕГ спостерігається суттєве покращення середнього рівня розвитку пізнавальних потреб, який збільшився з 50% (8 осіб) до 64% (10 осіб). Для порівняння, в КГ спостерігається помірне зростання середнього рівня з 43% (7 осіб) до 50% (8 осіб).

В ЕГ помітне зростання високого рівня розвитку пізнавальних потреб під час ігрової діяльності, який сягнув 36% (6 осіб). Це на 15% більше порівняно з показниками констатувального етапу. Натомість у КГ показники високого рівня сформованості пізнавальних потреб у старших дошкільників залишаються незмінними і становлять 21% (4 особи).

Важливо, що низький рівень розвитку пізнавальної потреби в ігровій діяльності в обох досліджуваних групах було зведено до мінімуму. В експериментальній групі низький рівень був відсутній на контрольному етапі. У контрольній групі показник знизився на 10% порівняно з початковим рівнем і склав 26% респондентів (4 особи).

2. На основі даних, представлених на рисунку 2.6, подано результати діагностики операційного критерію, орієнтованого на пріоритетність видів діяльності під час безпосередньої гри у дітей старшого дошкільного віку КГ та ЕГ на контрольному етапі.

Виходячи з даних, наведених на рисунку 2.6, видно, що ігрова діяльність, зокрема інтелектуальні та сюжетно-рольові ігри з дидактичним завданням, переважає серед старших дошкільників як у контрольній, так і в експериментальній групі – 62% та 79% відповідно. Конструктивно-будівельною діяльністю цікавляться 13% респондентів ЕГ та 25% респондентів КГ. Образотворчому мистецтву віддають перевагу 19% респондентів КГ та 13% респондентів ЕГ. Читання книжок для ляльок приваблює 6% респондентів ЕГ та 13% респондентів КГ. Інтерес до ігрового експериментування залишився незмінним у КГ на рівні 6%, тоді як в ЕГ він зріс до 13%.

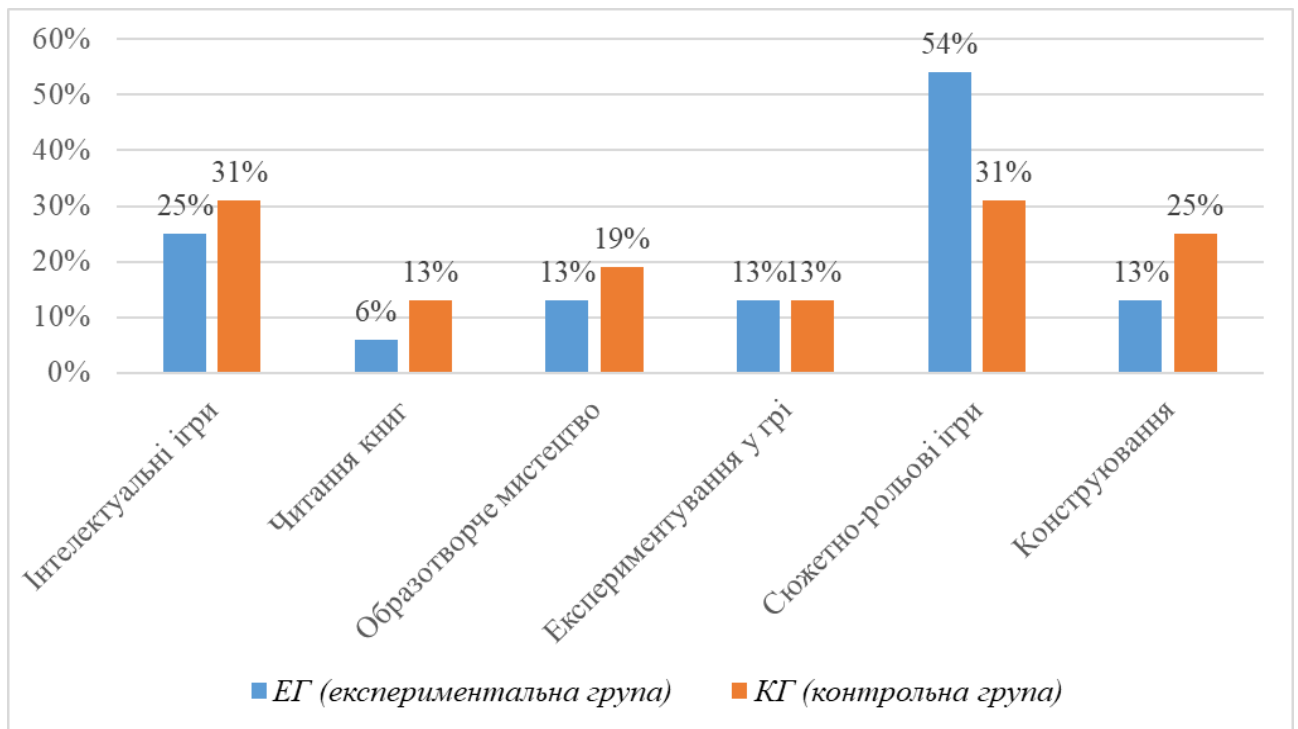

Рис. 2.6. Результати методики «Вибір діяльності» (Л. Прохорова) в ЕГ та КГ на контрольному етапі (операційний критерій)

Джерело: складено автором.

Отримані результати свідчать про підвищення інтересу до самостійної ігрової діяльності серед дітей старшого дошкільного віку в ЕГ. Таке підвищення слугує підтвердженням ефективності впровадження методики розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри. Розроблений комплекс дидактичних ігор, спрямованих на розвиток творчих здібностей у старших дошкільників в умовах ЗДО, відіграв важливу роль у досягненні цього позитивного результату.

3. За результатами діагностичного оцінювання сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку в ЕГ та КГ за організаційним критерієм, викладеним у методиці «Радощі та прикрощі» І. Цветкової, на контрольному етапі було отримано дані, проілюстровані на рис. 2.7.

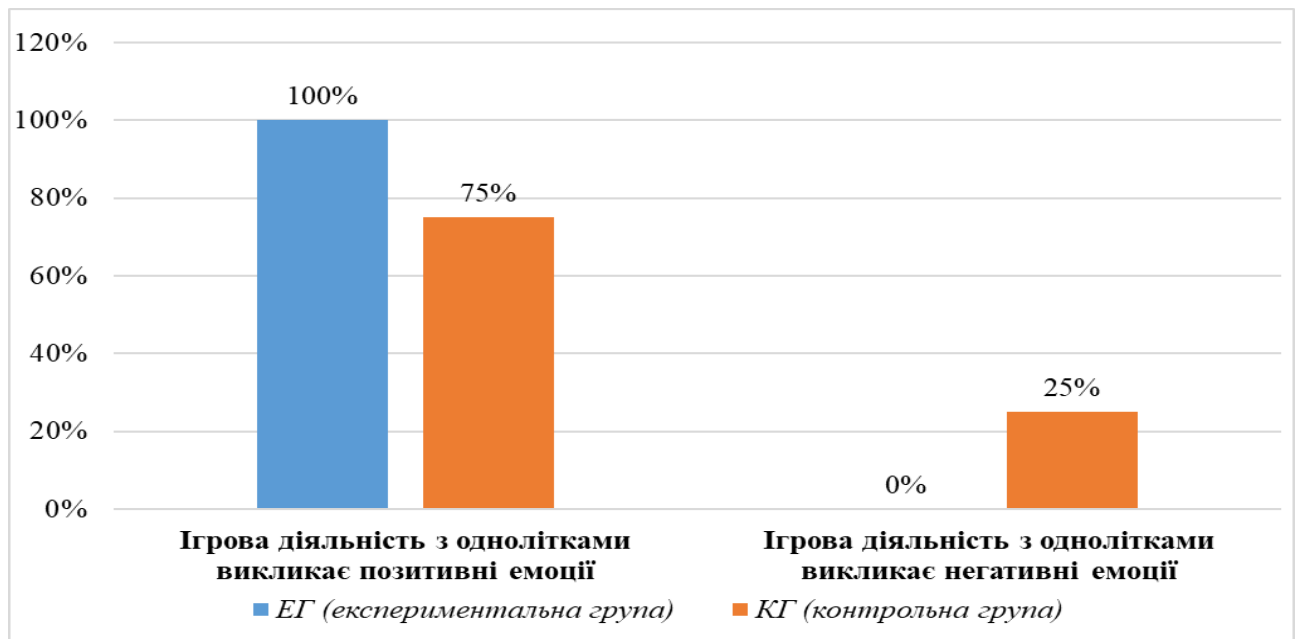

Рис. 2.7. Результати виявлення самостійної ігрової діяльності з однолітками в системі ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ за методикою «Радості і прикрощі» (І. Цветкова) на контрольному етапі (організаційний критерій)

Джерело: складено автором.

За даними, наведеними на рисунку 2.7, можна побачити, що в ЕГ всі респонденти (16 осіб) позитивно ставляться до самостійної ігрової діяльності з однолітками. У КГ позитивне ставлення зросло до 75% (12 осіб), що супроводжувалося зменшенням негативного ставлення до 25% (4 особи).

У таблицях 2.5-2.6 представлено загальні результати діагностики сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ засобами дидактичної гри на контрольному етапі.

Таблиця 2.5

Результати діагностики рівня сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку ЕГ засобами дидактичної гри на контрольному етапі

Прізвище та ім'я респондента ЕГ	Методика № 1 (мотиваційний критерій)	Методика № 2 (операційний критерій)	Методика № 3 (організаційний критерій)	Загальний рівень
Олексій С.	3	3	2	Високий

Денис Л.	2	2	1	Середній
Артем К.	2	2	1	Середній
Назар Г.	3	3	2	Високий
Марія Х.	3	3	3	Високий
Владислав С.	2	2	2	Середній
Дмитро Н.	2	2	3	Середній
Валерій Ф.	2	2	2	Середній
Єгор В.	3	3	3	Високий
Михайло П.	3	3	2	Високий
Євген Г.	2	2	1	Середній
Олег З.	2	2	1	Середній
Сергій Н.	2	2	1	Середній
Олексій К.	2	2	1	Середній
Ростислав Б.	2	2	2	Середній
Олександр М.	2	1	1	Середній
РАЗОМ: Високий рівень – 31% (5 осіб) Середній рівень – 69% (9 осіб) Низький рівень – 0% (0 осіб)				

Джерело: складено автором.

Аналізуючи дані таблиці 2.5, стає очевидним, що творчі здібності у старших дошкільників ЕГ переважно розвинені на середньому рівні – 69% респондентів (або 9 осіб). Випадків низького рівня не виявлено, а високий рівень спостерігається у 31% респондентів (5 осіб).

Таблиця 2.6

Результати діагностики рівня сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри КГ на контрольному етапі

Прізвище та ім'я респондента КГ	Методика № 1 (мотиваційний критерій)	Методика № 2 (операційний критерій)	Методика № 3 (організаційний критерій)	Загальний рівень
Дмитро М.	2	2	1	Середній
Єлизавета С.	2	2	1	Середній
Валерія Ц.	2	2	1	Середній
Дарія В.	2	1	2	Середній
Костянтин К.	3	3	2	Високий

Олександр І.	1	2	1	Низький
Іван В.	3	3	2	Високий
Алла В.	2	2	1	Середній
Руслан К.	3	3	2	Високий
Дмитро Д.	2	2	1	Середній
Надія Б.	1	1	1	Низький
Наталія Х.	2	2	1	Середній
Віталій П.	1	1	1	Низький
Стас К.	2	2	1	Середній
Тамара Ф.	2	2	1	Середній
Сергій К.	2	2	1	Середній
РАЗОМ: Високий рівень – 19% (3 особи) Середній рівень – 63% (10 осіб) Низький рівень – 19% (3 особи)				

Джерело: складено автором.

Аналізуючи дані таблиці 2.6, видно, що показники розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку КГ залишилися незмінними порівняно з початковим етапом дослідження.

На основі даних таблиць 2.6-2.7 ми склали комплексні результати діагностичного оцінювання рівня сформованості творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності в ЕГ та КГ на контрольному етапі, що відображено на рис. 2.8.

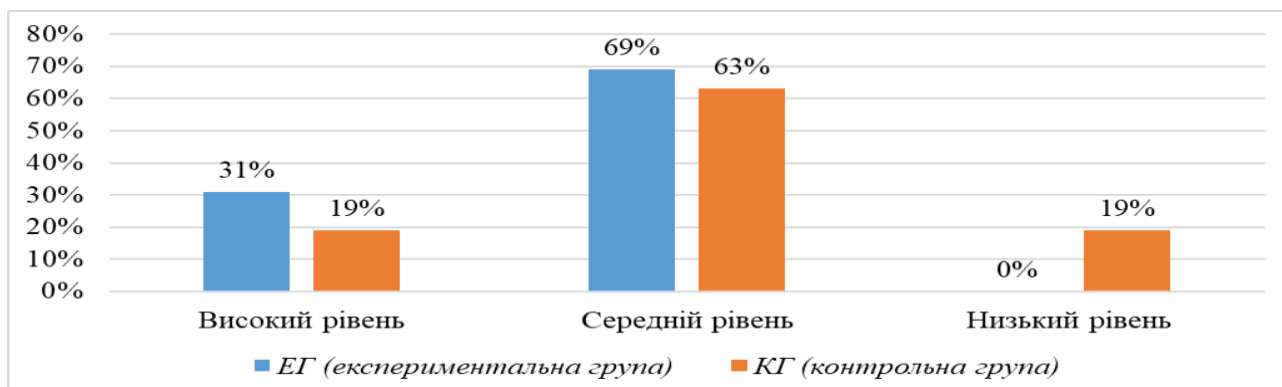

Рис. 2.8. Рівень сформованості творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри в ЕГ та КГ на контрольному етапі

Джерело: складено автором.

Аналізуючи дані, наведені на рис. 2.8, видно, що в ЕГ рівень творчих здібностей у старших дошкільників підвищився, тоді як у КГ всі показники залишилися незмінними.

В ЕГ низького рівня не було виявлено. Високий рівень збільшився до 31% респондентів (5 осіб), а середній – до 69% (9 респондентів).

Отже, результати експериментального дослідження за трьома методиками засвідчили позитивну динаміку розвитку творчих здібностей і у дітей старшого дошкільного віку в експериментальній групі. У цій групі була апробована розроблена нами методика, спрямована на розвиток творчих здібностей засобами дидактичної гри, а також сформований відповідний комплекс дидактичних ігор.

Висновки до другого розділу

1. Дослідження розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри проводилося у двох групах – ЕГ та КГ – у три послідовні етапи: констатувальний, формувальний та контрольний.

За результатами констатувального експерименту можна зробити наступні висновки: 1) пізнавальна потреба в ігровій діяльності у дітей ЕГ та КГ переважно знаходиться на середньому (50% та 43%) та низькому (29% та 36%) рівнях; 2) інтерес до різних видів ігор включає 38% в ЕГ та 44% в КГ, які надають перевагу сюжетно-рольовим іграм, 13% в ЕГ та 6% в КГ, які надають перевагу інтелектуальним іграм, та 6% в ЕГ та 13% в КГ, які виявляють інтерес до експериментальних ігор.

Загальний рівень розвитку творчих здібностей у старших дошкільників ЕГ та КГ через ігрову діяльність є помірним.

2. Формувальний етап експериментального дослідження передбачає розробку та апробацію методики розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор. Додатково надано

методичні рекомендації щодо організації та проведення дидактичних ігор з дітьми старшого дошкільного віку, спрямованих на розвиток творчих здібностей.

3. За результатами контрольного етапу експерименту було встановлено:

1) як в ЕГ, так і в КГ діти старшого дошкільного віку демонструють середній (64% і 50%) та високий (36% і 21%) рівні розвитку пізнавальних потреб під час ігрової діяльності, низький рівень виявлено лише у 26% дітей КГ;

2) інтерес до ігрової діяльності з однолітками є помітним: 62% респондентів КГ та 79% респондентів ЕГ висловили своє захоплення самостійною ігровою діяльністю з однолітками;

3) рівень творчих здібностей старших дошкільників ЕГ зріс до 69%, тоді як у КГ він залишився незмінним – 63%.

Експериментальне дослідження з використанням трьох діагностичних інструментів виявило ефективність запропонованої нами методики розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження особливостей розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобами дидактичної ігор, можна зробити такі висновки:

1. Проведено аналіз проблеми розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку у сучасних психолого-педагогічних студіях та встановлено, що творчість є ключовою категорією у розвитку особистості дитини. Вона являє собою діяльність людини, засновану на уяві та фантазії, спрямовану на створення якісно нових, раніше невідомих духовних або матеріальних цінностей. Невід'ємним і похідним аспектом творчості є наявність творчих здібностей, що являють собою сукупність індивідуальних і особистісних якостей, які забезпечують генерування нових ідей і створення чогось нового, оригінального, раніше не існуючого.

2. Досліджено психолого-педагогічні особливості розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку та виявлено, що формування творчого потенціалу у дітей старшого дошкільного віку має свої особливості, що характеризуються значним розвитком образотворчих здібностей (формування у дітей здатності зображати конкретні об'єкти та/або предмети) та творчої уяви (поява більш глибоких задумів у малюнках та їх подальша творча реалізація). Встановлено, що на етапі старшого дошкільного віку діти поступово набувають здатності генерувати ширший спектр творчих ідей та розвивають навички використання нетрадиційних матеріалів для їх вираження. Проте подальший розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку в цей період значною мірою залежить від специфічних педагогічних впливів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу особистості дитини.

3. Схарактеризовано дидактичні ігри як засіб розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку та встановлено, що дидактична гра є багатоплановим, складним педагогічним явищем, що виконує роль

ігрового методу навчання; форми навчання; самостійної ігрової діяльності; засобу формування в дітей дошкільного віку різних якостей, умінь та навичок. Визначено класифікацію дидактичних ігор (ігри з предметами; словесні ігри; та настільно-друковані ігри).

4. Визначено стан розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор, дослідження яких проводилося проводилося у двох групах – ЕГ та КГ у три послідовні етапи: констатувальний, формувальний та контрольний.

За результатами констатувального експерименту було встановлено, що:

1) пізнавальна потреба в ігровій діяльності у дітей ЕГ та КГ переважно знаходиться на середньому (50% та 43%) та низькому (29% та 36%) рівнях;

2) інтерес до різних видів ігор включає 38% в ЕГ та 44% в КГ, які надають перевагу сюжетно-рольовим іграм, 13% в ЕГ та 6% в КГ, які надають перевагу інтелектуальним іграм, та 6% в ЕГ та 13% в КГ, які виявляють інтерес до експериментальних ігор.

Загальний рівень розвитку творчих здібностей у старших дошкільників ЕГ та КГ через ігрову діяльність є помірним.

5. Розроблено, обґрунтовано та апробовано методику розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри. Додатково надано методичні рекомендації щодо організації та проведення дидактичних ігор з дітьми старшого дошкільного віку, спрямованих на розвиток творчих здібностей.

За результатами контрольного етапу експерименту було встановлено:

1) як в ЕГ, так і в КГ діти старшого дошкільного віку демонструють середній (64% і 50%) та високий (36% і 21%) рівні розвитку пізнавальних потреб під час ігрової діяльності, низький рівень виявлено лише у 26% дітей КГ;

2) інтерес до ігрової діяльності з однолітками є помітним: 62% респондентів КГ та 79% респондентів ЕГ висловили своє захоплення самостійною ігровою діяльністю з однолітками;

3) рівень творчих здібностей старших дошкільників ЕГ зріс до 69%, тоді як у КГ він залишився незмінним – 63%.

Експериментальне дослідження засвідчило ефективність запропонованої нами методики розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агіляр Туклер Н.В. Виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі: дис. на здоб. ступ. к. пед. н. за спец. 13.00.08. – «Дошкільна педагогіка». Київ: Київський університет імені Б. Грінченка, 2020. 285 с.
2. Азарова Л., Франчук Н. Організація ігрової діяльності дошкільників як соціально-педагогічна проблема // Збірка наукових праць «Vzdelávanie a spoločnosť (Освіта та суспільство)» Прешовського університету в Прешові. 2016. № 8. С. 9–16.
3. Академічний тлумачний словник. URL: <https://sum.in.ua> (дата звернення: 20.11.2023).
4. Аксьонова О.П., Аніщук А.М., Артемова Л.В. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч.П. Від трьох до шести (семи) років / за заг. ред. О.В. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 452 с.
5. Базилівська Т., Гермалюк О. Я розмалюю життя. *Дошкільне виховання*. 2018. № 10. С. 26–28.
6. Беспалько Г.М. Проблема естетичного розвитку дошкільників засобами зображувальної діяльності у дослідження вітчизняних науковців (друга половина ХХ століття). *Молодий вчений*. 2017. № 9 (49). С. 302–306.
7. Бех І.Д. Виховання особистості: навчальний посібник / 7-е вид., перероб. і доп. Київ: Либідь, 2018. 848 с.
8. Беленька Г. Місце ігрової діяльності в житті сучасного дошкільника та її особливості / ред. В.П. Андрущенко. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія: збірник наукових праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. 2009. Випуск 1. С. 62–68.
9. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за заг. ред. О.В. Низьковської. Тернопіль: «Мандрівець», 2017. 256 с.

10. Блудова Ю.О. Художньо-естетичне виховання як один з основних чинників гармонійного розвитку особистості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Випуск 40. С. 64–70.
11. Волкова Н.П. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академія, 2016. 616 с.
12. Гавриш Н. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах. ДНЗ: методичний посібник. Харків: Друкарня «Мадрид», 2015. 220 с.
13. Гавриш Н., Рейпольська О. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ: монографія / за заг. ред. О. Рейпольської. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 210 с.
14. Гевко О. Педагогічні умови формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок*. 2019. № 12 (179). С. 95–100.
15. Грищенко Т.А. Естетичне виховання як актуальний напрям професійної підготовки фахівців педагогічного профілю. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2019. Випуск № 1. С. 231–237.
16. Дитина в дошкільні роки: комплексна освітня програма / автор. колектив; наук. керівник К.Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2016. 160 с.
17. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / авт. кол. Г.В. Беленька, О.Г. Богініч, В.М. Вертутіна, К.І. Волинець, Ю.О. Волинець, Л.В. Гаращенко, Т.Ю. Гловатенко, Н.М. Голота, О.А. Іваненко, І.І. Карабаєва, О.В. Коваленко, Л.В. Козак, І.В. Кондратець, С.Г. Кондратюк, О.В. Котенко, О.Д. Літченко, О.В. Лобода, М.А. Машовець, О.А. Половіна, А.О. рядко, Т.О. Пономаренко, І.Є. Товкач. Київ: Освіта, 2020. 440 с.
18. Довбня С. Еволюція програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2017. Випуск 4/36. С. 82–95.
19. Дудник Н. Виховання самостійності у дітей дошкільного віку. *Гірська школа українських Карпат*. 2018. №19. С. 118–122.

20. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія: навч. посібник. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 392 с.
21. Іванова В.В., Чорей М.В. Спілкування дітей старшого дошкільного віку в процесі занять образотворчою діяльністю // Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 26 жовтня 2017 р., Мукачево. Мукачево: МДУ, 2017. С. 68–70.
22. Ігрова діяльність у дошкільній освіті п'ятирічних дітей (педагогічний супровід до програми «Дитина»): навч.-метод. Посібник / Г.М. Беленька, В.М. Вертутіна, Ю.О. Волинець та ін.; за заг. ред. Н.В. Кудикіної. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 220 с.
23. Клочко Н.Л. Організація ігрової діяльності дошкільників як методична проблема. *Вісник Вінницького державного педагогічного університету*. 2017. № 10 (21). С. 57–62.
24. Коваль О.Є. Тематичний словник-довідник з психології та педагогіки. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 138 с.
25. Лупак Н.М. Художня комунікація в площині мистецької освіти: теорія, практика, інновації. *Мистецтво та освіта*. 2019. № 1 (91). С. 6–11.
26. Любчак Л.В., Колеснік К.А. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 115 с.
27. Мельниченко О.В., Третяк В.О. Вирішення проблеми ігрової діяльності в українській педагогічній науці: останнє десятиліття. *Молодий учений*. 2019. № 10 (74). С. 233–238.
28. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2-х до 7-ми років «Дитина» / наук. ред. Г.В. Беленька, О.А. Половіна, І.В. Кондратець; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертутіна, К.І. Волинець та ін. Київ: ТОВ «АКМЕ ГРУП», 2021. 568 с.
29. Моляко В.О., Музика О.Л. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. Житомир: Видавництво «Рута», 2006. 320 с.

30. Морозова В.В. Художньо-естетичне виховання старших дошкільників. *Всеосвіта*. 2020. URL: <https://vseosvita.ua/library/hudozno-esteticne-vihovanna-starsih-doskilnikiv-340547.html> (дата звернення: 14.09.2023).
31. Настанови від авторів Базового компонента дошкільної освіти / С. Нерянова, Т. Піроженко, Н. Гавриш, О. Байєр, О. Половіна, М. Машовець, О. Корнєєва. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/868347> (дата звернення: 14.11.2023).
32. Нова Українська школа – Новий дитячий садок. Формат змін. Дошкільня Києва. Київ: КМДА, 2018. 20 с.
33. Паламар С.П., Науменко М.С. Підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в контексті сучасних освітніх парадигм. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 2 (29). С. 105–120.
34. Паласевич І. Засоби формування художньо-естетичної компетентності старших дошкільників. *Молодь і ринок*. 2018. № 10 (165). С. 35–40.
35. Педагогічний енциклопедичний словник. URL: http://ni.biz.ua/5/5_3/5_34526_pedagogicheskij-entsiklopedicheskiy-slovar.html (дата звернення: 29.09.2023).
36. Половіна О.А. Дитина у світі мистецтва. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 2. С. 3–8.
37. Половіна О.А., Кондратець І.В. Нові підходи до формування художньо-практичної компетентності майбутніх вихователів. *Народна освіта*. 2019. № 2 (38). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5789 (дата звернення: 14.09.2023).
38. Полякова Л. Нетрадиційні техніки малювання – стимул до творчості. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 8. С. 43–50.
39. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка / 4-е вид., перероб. і доп. Київ: Альма-Матер, 2018. 408 с.

40. Попович О.М. Підготовка майбутніх вихователів до організації конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: автореф. дис. ... канд.. пед. наук: спец. 13.00. 04 «Теорія та методика професійної освіти». Тернопіль, 2017. 22 с.
41. Про дошкільну освіту: Закон України від 11 липня 2001 р. № 2628-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Ст. 259.
42. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33.
43. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. №2145-VIII. *Офіційний вісник України*. 2017. № 78. Стор. 7. Ст. 2392
44. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник / 4-е вид., перероб. і доп. Київ, 2017. 286 с.
45. Скоморовська І. Розвиток творчості дошкільників у різних видах образотворчої діяльності. *Гірська школа українських Карпат*. 2019. № 21. С. 103–107.
46. Скоромослей М.І. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку у зображувальній діяльності засобами нетрадиційного малювання. 2018. URL: <https://frunze.klasna.com/uk/article/rozvitok-tvorchikh-zdibnostei-ditei-doshkilnogo-vi.html> (дата звернення: 18.11.2023).
47. Стаєнна О. Ігрова діяльність дошкільників: сучасний формат. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 10. С. 38- 42
48. Суховієнко Н.А. Ігрова діяльність як елемент формування узагальнень у сфері основної та неформальної освіти майбутніх вихователів. *Журнал «Науковий огляд»*. 2017. № 4 (36). С. 1–11.
49. Толкова Н.М., Єнова І.В. Творчій розвиток дітей дошкільного віку через застосування нетрадиційних технік малювання. Проблеми сучасної педагогічної освіти. 2019. № 65-3. С. 235–238.
50. Український педагогічний словник / за ред. С.У. Гончаренка. Київ: Либідь, 2017. 376 с.

51. Франчук Л.М. Сучасні концепції управління ігровою діяльністю дітей четвертого року життя. *Молодий вчений*. 2019. № 9 (73). С. 109–113.
52. Шульга Л.М. Розвиток творчих здібностей дитини дошкільного віку на заняттях з малювання. *Обдарована дитина*. 2004. № 9. С. 43–63.
53. Якименко С.І. Формування світогляду у старших дошкільників та молодших школярів в освітньо-інтегрованому середовищі: теорія та практика: монографія. Київ: Видавничий дім «Слово», 2017. 640 с.
54. Bielienka G., Kondratets I. The Formation and Development of a Child's Skills to be Free in the Conditions of Kindergarten. *The Potential of Modern Science*. Vol. 3. Sciemcee Publishing. London. 2019. P. 61–69.
55. Gryshova I.Ju., Negodenko V.S., Shestakovska T.L. The methodological principles of determining the level of performance of the functions of consumerism. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 3 (11). Ч. 1. С. 62–67.
56. Karuk I.V. Development of search and research activity of preschool children during the use of the technology «Educational trip». Imperatives of Civil Society Development In Promoting National Competitiveness: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13–14, 2018. Batumi, Georgia: Publishing House “Kalmosani”, 2018, p. 254–257.
57. Kolesnik K.A. Psychology of interpersonal relationships of preschool age in a team. Imperatives of Civil Society Development In Promoting National Competitiveness : Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13–14, 2018. Batumi, Georgia: Publishing House “Kalmosani”, 2018, p. 229–231.
58. Preschool Games That Inspire Socialization in Children. *Children's Academy*. 2018. URL: <https://www.parklandchildrensacademy.com/preschool-games-inspire-socialization-children/> (accessed on: 18.10.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Діагностичні завдання для дітей старшого дошкільного віку
Стандартизована анкета «Вивчення пізнавальної потреби дитини
старшого дошкільного віку» (В. Юркевич, модифікація і адаптація для
закладів дошкільної освіти Е. Баранової)

Мета: Виявлення наявності, сили і стійкості пізнавальної потреби.

Матеріал: Стандартизована анкета, що включає 7 питань, адресованих дорослим, які мають відношення до виховання дитини (батькам, вихователям).

Хід обстеження: Респондентам дається анкетний лист з питаннями і пропонується відповісти на поставлені запитання, обравши один з варіантів відповідей.

Таблиця 1

№ з/п	Питання	Варіанти відповідей	Кількість балів
1	Як часто дитина (півгодини, годину) займається розумовою діяльністю	а) постійно б) іноді в) дуже рідко	5 3 1
2	Що краще, коли пропонують загадку?	а) помучитися, але самому знайти відповідь б) коли як в) отримати готову відповідь від інших	5 3 1
3	Чи просить почитати книги? Чи дослуховує до кінця?	а) постійно, слухає до кінця б) іноді, не завжди слухає до кінця в) рідко	5 3 1
4	Наскільки позитивно емоційно дитина відноситься до цікавого заняття, пов'язаного з розумовою діяльністю	а) дуже позитивно б) коли як в) швидше байдуже	5 3 1
5	Чи часто дитини ставить питання?	а) часто б) іноді в) рідко	5 3 1

6	Чи дитина чекає відповіді на поставлене запитання?	а) так б) не завжди в) ні	5 3 1
7	Чи присутні в мовленні дитини питання (за одним питанням постає інше, можливо, третє, що відноситься до однієї теми)	а) так, бувають досить часто б) коли як в) не спостерігалось	5 3 1

Обробка даних

Інтенсивність пізнавальної потреби визначається отриманою сумою балів:

27-35 балів – пізнавальна потреба виражена сильно

17-26 балів – пізнавальна потреба виражена помірно

менше 17 балів – пізнавальна потреба виражена слабо

Діагностичне завдання № 2
Методика «Вибір діяльності» Л. Прохорової

Дитині пропонують розглянути картинки, на яких зображені діти, що займаються різними видами діяльності:

- 1 – ігрова;
- 2 – читання книг;
- 3 – образотворча;
- 4 – дитяче експериментування;
- 5 – робота в куточку природи;
- 6 – конструювання.

Потім надають вибрати ситуацію, в якій хотіла б опинитися дитина.

Дитиною обираються три варіанти.

Усі три варіанти фіксуються в протоколі:

- 1) за перший вибір зараховується 3 бали;
- 2) за другий вибір – 2 бали;
- 3) за третій вибір – 1 бал.

Діагностичне завдання № 3
Методика «Радості і прикрощі» (І. Цветкова)

Методика допомагає виявити місце самостійної ігрової діяльності в системі цілісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку, розвивати вміння порівнювати, аналізувати, узагальнювати, робити висновки.

Після організованого пізнавального заняття з різними видами ігрової діяльності (логіко-математичні ігри, квест-ігри, сюжетно-рольові ігри тощо), експериментування, дитину старшого дошкільного віку запитують:

1. Що тебе найбільше порадувало під час заняття?
2. Що тебе найбільше засмутило під час заняття?

Питання можуть бути сформульовані з акцентом на емоції дитини:

1. Коли під час заняття ти найсильніше відчував радість?
2. Коли під час заняття ти особливо засмутився?

Аналіз відповідей фіксується в схемі.

**Картотека ігор на розвиток ініціативності та самостійності для
дітей старшого дошкільного віку**

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ

Гра №1 «Запам'ятовування»

Мета: візуальний розвиток дітей старшого дошкільного віку.

Хід гри

Поставте невелику кількість різних предметів перед дитиною, нехай дитина відразу заплющить очі або відвернеться, і один предмет приберіть, а дошкільник у свою чергу повинен цей предмет назвати, надалі поступово ускладнюйте цю гру, прибираючи два предмети і більше.

Гра №2 «Придумай своє питання»

Мета: засвоєння вміння формулювати питання у різній формі та адресувати його.

Хід гри

Діти сідають у коло. Одній дитині дається в руки будь-який предмет (м'яч, іграшка, олівець), який визначає ведучого, який ставить питання. Дитина, яка відповіла на питання, бере на себе роль ведучого і адресує своє питання наступним дітям.

Гра №3 «Знайди предмет»

Мета: навчити дітей орієнтуватися у просторі групи, уважно слухати завдання.

Хід гри

Дітям пропонується знайти предмети за формою, кольором або ознакою предмета в приміщенні групи (наприклад, знайти щось квадратне). Після того, як усі діти знайшли, вони приносять або кажуть те, що знайшли. Бажано, аби предмети не повторювалися.

Гра №4 «Вигадайка»

Мета: навчити дітей слухати один одного, вигадувати власний сюжет.

Хід гри

Діти сідають у коло. Дитина, яка тримає в руках певний предмет (іграшку, олівець тощо), є ведучим та починає вигадувати цікаву історію. Далі за сигналом вихователя предмет передається наступній дитині, і вже вона продовжує розпочату історію. Можна записувати історії.

Гра №5 «Листоноша»

Мета: вивчити домашню адресу, описувати свій будинок.

Хід гри

Діти зайняті самостійною діяльністю. Один із дітей «листоноша». Він розносить листи. Той, до кого він «постукає», повинен назвати домашню адресу і розповісти від кого він чекає на листа: описати його зовнішній вигляд, особливості.

Хто впорався із завданням, отримує конверт (лист). Діти дістають з конверта білі листочки паперу і малюють листа наступній дитині (можна на аркуші паперу «написати» листа своєму другу).

Гра №6 «Що в чудовому мішечку?»

Мета: знайомство із питанням як формою отримання інформації, знань; активізація мовленнєвої пошукової активності.

Хід гри

Вихователь:

«Діти, у мене в мішечку щось є. Хочете вгадати, що там лежить? Щоб вгадати, треба ставити запитання. А я на них відповідатиму».

Запитання задаються по черзі: кому потрапить м'яч у руки, той і запитує. Кожен, хто поставив запитання, бере фішку. Повторювати питання не можна. Наприкінці гри з'ясовують, хто набере більше фішок.

Гра №7 «Я ніколи не...»

Мета: формування навичок самостійно висловлювати свою думку.

Хід гри

Усі сідають у коло і кладуть руки на коліна. Перший гравець каже те, чого він ніколи в житті не робив.

Наприклад, він каже: *«Я ніколи не літав літаком»*. Якщо хтось із гравців літав, то він підгинає один палець на руці. Потім каже наступний гравець і так далі по колу. Перемагає той, хто найшвидше загне всі пальці.

РУХЛИВІ ІГРИ

Гра №8 «Людина до людини»

Хід гри

Для гри потрібна непарна кількість гравців.

Всі гравці вільно переміщаються.

Ведучий вимовляє: *«Рука до руки!»*. І всі учасники гри, у тому числі ведучий, повинні знайти собі пару та доторкнутися до партнера руками.

Той, хто залишився без пари, стає ведучим.

Гра продовжується. Команди можуть бути різноманітними, наприклад: *«Мізинець до мізинця»*, *«П'ята до п'яти»*, *«Вуха до вуха»*.

Гра №9 «Привітатись носами»

Хід гри

За 1 хвилину привітатися з якомога більшою кількістю людей. Вітатися можна руками, носами, колінами, губами тощо.

Гра № 10 «На одну букву»

Хід гри

Кожен бажаючий може запропонувати букву, починаючи з якої всі присутні повинні по черзі перераховувати предмети, що знаходяться у груповій кімнаті.

Наприклад, хтось запропонував букву «С». Усі по черзі починають говорити: «Стілець», «Скло», «Стіл», «Стул» тощо.

Виграє той, хто назвав останнє слово. У паузах той, хто запропонував букву, може голосно рахувати до 3.

Гра №11 «Привітатись за руку з максимальною кількістю людей»

Хід гри

Кожен має за певний час (1-3 хв.) встигнути привітатись за руку з максимальною кількістю людей.

Увага учасників фіксується на тому, що руку треба тиснути доброзичливо, дивлячись у вічі людині.

Варіант: обов'язково називати своє ім'я.

Можна встановити правило, що потрібно підрахувати кількість людей, з якими ти привітався. Тоді після завершення гри ведучий запитує: «Хто привітався більше, ніж із 10 людьми? А більше ніж із 20?» Виявляються кілька найкращих.

Гра №12 «Дзеркала»

Мета: закріпити способи ходьби, бігу, стрибків, лазіння, метання та вигадкування нових рухів.

Хід гри

Діти стають у коло вони «дзеркала». Вибирається ведучий «віддзеркалення». Він виконує різні рухи, хто на його думку більш точно «відбиває» рухи, той і стає ведучим.

Гра № 13 «Передай м'яча»

Мета: зняття зайвої рухової активності.

Хід гри

У колі, сидячи на стільцях або стоячи, граючі намагаються якнайшвидше передати м'яч товаришеві, попередньо назвати ім'я і не впустити його.

Потрібно максимально швидко кидати м'яч. Ускладнити гру можна, запропонувавши дітям грати із заплющеними очима або одночасно з кількома м'ячами.

Гра №14 «Рибалка»

Мета: закріплювати вміння діяти за сигналом, робити самостійний вибір.

Хід гри

Обирається рибалка, інші діти вигадують, якою рибою вони стануть. Потім діти «підпливають» до рибалки зі словами:

- Рибалка, рибалка що плетеш?
- Невід!
- А навіщо?
- Рибу ловити.
- А яку?

Рибалка називає, яку саме рибу він буде ловити. Ця риба тікає, він повинен її наздогнати. Спіймана риба стає рибалкою.

КОНСПЕКТ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ для дітей старшої групи на тему: «В КАФЕ «ЛАСУН»

Мета: формування самостійності та ініціативності дітей старшого дошкільного віку; розширення уявлень у дітей старшого дошкільного віку про кулінарні професії; закріплення знань про професію кухара, офіціанта, бармена; ознайомлення старших дошкільників з професією кухара-кондитера, специфікою їх трудової діяльності; розвиток бажання працювати з дорослими, допомагати їм; формування основ безпеки життєдіяльності у процесі трудової діяльності; продовження формування вмінь грати в сюжетно-рольові ігри, підтримувати комфортне перебування дітей у групі.

Завдання:

Освітні:

- ознайомити з професіями адміністратора, охоронця, кухара, офіціанта, касира;
- закріпити знання про продукти та готові страви, які продаються в кафе, про їх користь;
- формувати вміння дітей підготовляти обстановку для проведення гри, підбирати предмети-замінники та атрибути для гри;
- закріпити вміння правильно та послідовно виконувати ігрові дії та маніпулювати ними.

Розвивальні:

- розвиток діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку, вміння відображати в грі знання про навколишню дійсність;
- розвивати увагу та пам'ять, логічне мислення та уяву;
- стимулювати творчу активність дітей;
- формувати вміння грати за власним задумом.

Виховні:

- формувати доброзичливі взаємовідносини в колективі;
- виховувати поважливе ставлення до людей різних професій;
- продовжувати виховувати культуру поведінки в громадських місцях.

Активізація словника: кафе, кухар, замовлення, меню, адміністратор, відвідувач, сервірування.

Ролі: адміністратор, офіціант, шеф-кухар, кухар, охоронець, касир, прибиральниця, відвідувачі.

Обладнання:

- столики для відвідувачів;
- скатертини для столиків;
- серветки;
- посуд для сервірування;
- вази з квітами;

- папки-меню;
- підноси;
- блокнот та олівець для офіціантів;
- фартух для офіціантів;
- одяг для кухарів;
- рація для охоронця;
- робоче місце для адміністратора кафе;
- відро, ганчірка та щітка для прибиральниці;
- касовий апарат для касира;
- іграшкові смаколики;
- гаманці, гроші (намальовані);
- шапочки для кухаря-кондитера;
- пластилін.

Попередня робота:

1) Бесіди з дітьми: «Що таке кафе?», «Що роблять у кафе?», «Що кушують в кафе?», «Які напої замовляють в кафе?», «Хто працює в кафе?», «Що таке меню?».

2) Бесіда про працю співробітників їдальнь та кафе.

3) Читання художньої літератури (В. Маяковський «День народження кота Леопольда», Г. Пагутяк «День Народження», О. Бірючева «День народження бегемотика» та ін.).

4) Дидактичні ігри: «Хто є хто?», «Хто що робить?», «Мамині помічники», «Професії», «Ввічливі слова».

5) Виготовлення грошей старшими дошкільниками.

6) Виготовлення атрибутів: гроші (купюри, монети); муляжі тістечок; меню.

7) Екскурсія старших дошкільників на кухню ЗДО з метою спостереження за роботою кухара, помічника кухара.

ХІД ГРИ:

1. Організаційний момент

Студентка-практикантка: Хлопчики та дівчатка, а чи любляєте ви бувати в кафе? Для чого люди відвідують кафе?

Діти: Так, ми ходимо в кафе, коли у друзів День народження, або просто так з мамою та татом.

Студентка-практикантка: А ви знаєте, як потрібно себе поводити за столом?

В гостях і вдома за обідом

Не можна говорити з сусідом.

Не можна чавкати й сопіти,

А також у боки головою вертати.

Їсти тихо, акуратно

І буде всім прийнятно.

Студентка-практикантка: А як потрібно себе поводити в кафе?

Діти: (відповіді дітей).

2. Основна частина

Студентка-практикантка: Там є зала для відвідувачів та кухня для приготування страв.

(На фланелеграфі складаємо план-схему приміщення кафе)

А хто працює в залі для відвідувачів?

Діти: Офіціанти.

Студентка-практикантка: Скільки в нашому кафе буде офіціантів?

Діти: Двоє.

(На план-схемі прикріплюємо два червоних магніти - офіціанти)

Студентка-практикантка: Що роблять офіціанти?

Діти: *(відповіді дітей)*.

(Тим дітям, які надали найбільш ґрунтовні відповіді про роботу офіціанта, пропонуються ролі офіціантів).

Студентка-практикантка: Хто ще працює в кафе?

Діти: Шеф-кухар і кухар.

Студентка-практикантка: А де їхнє робоче місце?

Діти: На кухні.

(На план-схемі прикріплюємо зелені магніти – кухари на кухні)

Студентка-практикантка: Що роблять кухари?

Діти: *(відповіді дітей)*.

Студентка-практикантка: Дітки, давайте я буду шеф-кухарем! А хто буде кухаром?

(Обирають дитину для ролі кухара)

Аналогічним чином розподіляються ролі адміністратора, охоронця, прибиральниці та касира. Студентка-практиканта розповідає дітям суть роботи кожного.

Студентка-практикантка: Ось і чудово! Всі ролі обрані, тепер кожен готує для себе своє робоче місце, бере все, що йому потрібно для гри та не забувайте, що ви повинні поводити себе чемно, культурно та ввічливо.

Проте для того, щоб наше кафе було готове до зустрічі відвідувачів, треба підготувати смаколики та напої.

(Пропонується вихованцям допомогти готувати пригощання та напої для відвідувачів)

Студентка-практикантка: Це стіл для приготування різноманітних страв та кондитерських виробів. Давайте перевдягнемось та розпочнемо роботу.

Зараз я розкажу вам, діточки, що ми будемо робити...

Сьогодні ми пригощаємо відвідувачів своїми фірмовими пончиками та прикрасимо їх присипкою з різнокольорових дрібних кульок.

(Діти розкочують пластилін у форму товстої ковбаски та з'єднують обидва кінці ковбаски один до одного, потім розкочують багато маленьких кульок з різнокольорового пластиліну та прикрашають ними пончики).

Студентка-практикантка: Ви чудово впоралися, як справжні професіонали! *(людина, яка чітко, швидко та дуже добре виконує свою роботу)*

Студентка-практикантка: Ооооо, а ось і перші відвідувачі!

Діалог адміністратора та відвідувачів

Відвідувачі: Доброго дня!

Адміністратор: Вітаю! Проходьте, будь ласка! Ласкаво просимо в кафе «Ласун». Влаштовуйтеся зручніше, зараз до вас підійде наш офіціант.

(Відвідувачі сідають за столи. Важливо, щоб хлопчики пропускали дівчаток вперед, підсували стільчики тощо).

Відвідувачі: Дякую!

Діалог офіціанта та відвідувачів

Офіціант: Доброго дня! Ось меню, будь ласка.

Відвідувач: Доброго дня.

Офіціант: Що будете замовляти? *(підсуває меню)*. У нас є дуже смачне какао та наші фірмові пончики.

Відвідувач: Какао і пончики, будь ласка.

Офіціант: Відпочивайте! Ваше замовлення буде скоро готове.

(Надалі дошкільники грають за власним задумом: офіціант приймає замовлення, передає кухарю-кондитеру тощо)

(Кухар готує фірмові пончики, бармен готує какао та наливає в чашку. Офіціант ставить все замовлення на підніс та охайно подає відвідувачу, гарно розставляє все на столі)

Офіціант: Смачного!

Відвідувач: Дуже дякую!

(Відвідувачі їдять, п'ють каву або какао/чай, спілкуються між собою. Офіціант у цей час рахує чек замовлення)

Відвідувач: Будьте ласкаві, порахуйте нас!

Офіціант: З вас 2 гривні за какао, 5 гривень за пончик!

Відвідувач: Дякую! Все було дуже смачно!

Офіціант: Приходьте до нас ще!

(Підходить Адміністратор кафе «Ласун»)

Адміністратор: Чи все Вам у нас сподобалось?

Відвідувач: Так, все було чудово. Дякую!

Адміністратор: Приходьте до нас ще, спробуйте різні сорти чаю, отримаєте заряд бадьорості та приємні емоції від спілкування з друзями! Приводьте до нас своїх друзів. Будемо раді вас бачити!

Відвідувач: До побачення!

Надалі сюжетно-рольова гра продовжується самостійно дошкільниками.

Заключна частина. Рефлексія

Студент-практикант:

- 1) Діточки, що ми з вами сьогодні робили?
- 2) Як вам гра? Сподобалась?
- 3) Як ви справилися зі своєю роллю?
- 4) Що вам сподобалося найбільше?
- 5) Що вам сподобалося найменше?

Фотозвіт із впровадження розробленої методики розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри

